

Opcions

Va per nosaltres!

TARDOR 2013
N 44
4'5 EUROS

CONSUM I ESTILS DE VIDA TRANSFORMADORS

Economies col·laboratives

Fugint col·lectivament de l'individualisme

Guia d'iniciatives per proveir-nos de béns i serveis molt diversos

Un hort urbà per parar el canvi climàtic global?

Món en Moviment:

diversions de carrer amb sentit, més iniciatives per compartir vehicle... p. 4

Generar electricitat

per a l'autoconsum: és possible, però la llei no ho està afavorint p. 9

Mantenir les coses

en bon estat: més ecològic, més barat, més respectuós p. 29

www.opcions.org

DIRECCIÓ

Montse Peiron

REDACCIÓ

Álvaro Porro, Isabel Atela,
Montse Peiron, Ruben Suriñach

FOTOGRAFIA

Betty Navarro, Isabel Atela,
Joan Bramona, Gerard Alsina,
Stella Rotger, Laura Mora,
col·lectiu de Can Masdeu,
Dorota Gorczakowska

IL·LUSTRACIONS

Adrián Miguel, Javi Montellanos

DISSENY GRÀFIC

Ana Perea, ExLibris, SCCL

MAQUETACIÓ

ExLibris, SCCL

PUBLICITAT

Isabel Atela,
isabelc@pangea.org

SUBSCRIPCIONS

José Manuel Alonso,
cric@pangea.org

IMPRESSIÓ

Gramagraf, SCCL

Dipòsit Legal: B- 17766-2002
ISSN: 1579-9476

Impresa en paper 100% reciclat.
Aquesta revista també s'edita
en castellà.

Amb la col·laboració de:

Centre de Recerca i
Informació en Consum

c/ Casp 43, entl. 2a · 08010 Barcelona
Tel. 93 412 75 94 · Fax 93 567 05 62
cric@pangea.org · www.opcions.org

EDITORIAL

En aquest número d'Opcions abordem el tema de les economies col·laboratives o comunitàries, unes fórmules basades d'una o altra manera en la participació o organització col·lectiva en la provisió de béns i serveis. Fórmules que sempre han existit, però que avui estan prenent més i més protagonisme, sens dubte –creiem– com a resposta social davant la crisi i l'esgotament de la fórmula clàssica de la societat de consum. Ens fa la sensació que és com una reacció popular davant de la “veuetat del sentit comú” que ens diu que l'espiral producció-consum no té ni sentit ni futur.

Al CRIC també estem buscant noves fórmules per a temps de crisi. Durant molts anys, una de les nostres fonts d'ingressos, no la majoritària però sí important, han estat els projectes de recerca o edició que hem fet per a tercers. D'ençà de la crisi se'ns demanen cada cop menys projectes d'aquest estil, i, malgrat que segueixen arribant nous subscriptors, se'ns està fent difícil sostenir-nos sense aquest ingrés. Tot i que explotem al màxim les opcions de mínim cost (sous sota mínims, mobiliari i equipament d'oficina gratuït de segona mà, fer algunes tasques de forma voluntària...), hem hagut de reduir les hores laborals al mínim imprescindible per fer la revista, de fet per sota.

Actualment estem gestant noves fonts d'ingressos: la subscripció digital, la publicitat al web i posar un preu a les descàrregues d'alguns números de la revista en versió digital. Però és possible que hàgim de reduir més despeses, i l'única que tenim d'important –després dels salaris– és l'edició en paper de la revista (impressió i enviament). Per això estem donant voltes a la possibilitat de passar a oferir Opcions només en versió digital.

Estem en una època de transició entre els mitjans en paper i mitjans digitals, i fer el pas té pros i contres diversos i difícils de balancejar. Segurament, en els propers mesos farem algun tipus d'enquesta entre els subscriptors i subscriptores perquè ens doneu les vostres opinions, valoracions de pros i contres i preferències.

Mentrestant us expliquem que el nou Banc de Recursos del CRIC, un projecte que hem engegat a través del finançament col·lectiu en el qual molts de vosaltres vau participar –gràcies una vegada més–, segueix avançant, i aviat podrem fer la seva presentació en públic.

SUMARI

MÓN EN MOVIMENT

Iniciatives de canvi, inspiracions, recursos

4

ESCLETXES PER TRANSFORMAR

Una transició elèctrica... que potser ens perdrem?

9

QUADERN CENTRAL

Economies col·laboratives o comunitàries

12

EL PODER DELS COSTUMS

Com evitar que se'ns malmetin les coses

29

SUBSCRIPCIONS

La subscripció per 6 números (un any i mig) val 25 euros.

- Butlletí de subscripció a opcions.org/revista/subscripcio.
- També ens podeu donar les dades personals i les bancàries per correu electrònic, telèfon o al nostre local. Si voleu pagar per transferència, feu l'ingrés al compte de Caixa d'Enginyers 3025 0001 11 1433230889, indicant el vostre nom.
- Indiqueu si voleu la revista en català o en castellà, i expliqueu-nos com l'heu conegut!

SUBSCRIURE'S ÉS FER POSSIBLE AQUESTA EINA TRANSFORMADORA

CARTES DE LECTORS I LECTORES

■ Feia temps que volia felicitar-vos, i molt sincerament, per la vostra magnífica revista, tant pels continguts com per l'àmplia trajectòria en el temps que du, que encara té més mèrit en els temps que corren.

Després de llegir el vostre article sobre protectors solars al vostre web he observat dos lapsus. La pàgina 23 de la versió en castellà està en català, i a la pàgina 14 hi diu *El component principal de les cremes protectores són els filtres, que poden ser físics (sintètics) o químics (minerals)*. Per lògica gramatical, i també pel que sembla desprendre's després a l'article, ¿no és al contrari, o sigui físics -> minerals, químics -> sintètics?

María José Moya Villén

Efectivament, és com tu dius; es tracta d'un error d'edició. I, a la versió castellana hi havia una pàgina en català perquè es va produir algun error en el moment de generar els arxius pdf. Ja està resolt. Gràcies per avisar-nos!

■ L'Ajuntament de Munic (Alemanya) ha llançat un programa per prevenir el malbaratament electrònic d'ordinadors que es llencen i que encara són útils per a un sistema operatiu alternatiu a Windows. La proposta consisteix a distribuir gratuïtament entre els ciutadans de Munic, la primavera vinent, uns 2.000 discos amb el sistema operatiu Ubuntu, derivat d'Ubuntu, de programari lliure i amb un requisit baix de memòria RAM (funciona adequadament amb 256Mb). Així, l'abril que ve s'acabarà el suport oficial al Windows XP dels últims 11 anys.

Sara

Gràcies per tenir-nos al corrent d'aquesta iniciativa!

SI ENS VOLS ESCRIURE:

cric@pangea.org **Revista OPCIONS**
Casp 43, entresòl 2a
08010 Barcelona

■ Fa un quant temps vaig veure un 30 Minuts a TV3 sobre els assajos clínics a l'Índia, que es realitzen sense cap mena de control pel pacient. Citaven algunes de les empreses farmacèutiques que ho practiquen, i crec que estaria molt bé dedicar un número d'Opcions a analitzar les empreses que sabem que no realitzen assajos clínics correctes.

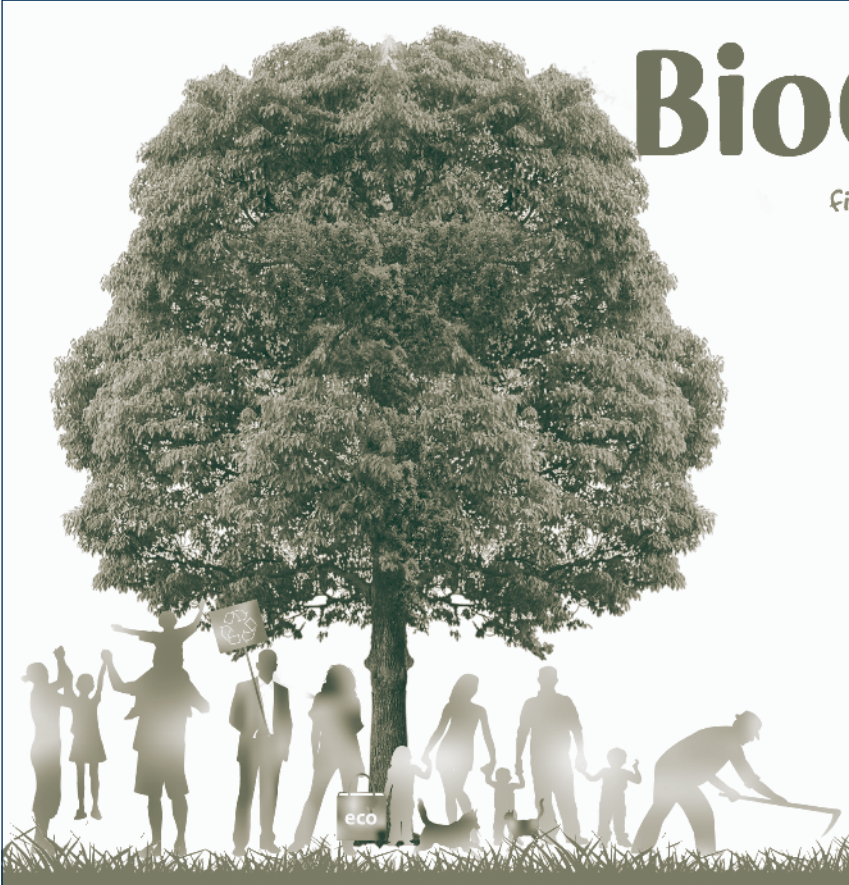
Maribel Casas

Gràcies pel suggeriment. Fa temps que tenim les farmacèutiques al calaix de temes per tocar...

Hi trobareu íntegres tots els números de la revista publicats fins fa un any i totes les opcions de consum transformador que hem anunciat des del primer número.

MÉS RECURSOS A

OPCIONES.ORG

BioCultura

Fira de productes ecològics
i consum responsable

Madrid - IFEMA
14-17 novembre 2013

- Alimentació "bio" • Cosmètica eco-natural
- Roba i calçat • Bioconstrucció
- Medi ambient • Teràpies
- Turisme rural • Energies renovables

Més de 300 activitats
MamaTerra, festival ecològic
de la infància

Organitza: Col·labora: www.biocultura.org

Món en moviment

Si coneixes cap iniciativa per compartir, envia-la a alvarop@pangea.org

30 ANYS FENT ASSEGURANCES ÈTIQUES

Al número anterior parlàvem de com s'estan consolidant noves iniciatives que ofereixen alternatives en àmbits complicats que requereixen escala i solidesa, com l'energia, la banca o l'habitatge. En la mateixa línia volem visibilitzar que en el sector de les assegurances **Arç Cooperativa** porta 30 anys demostrant que també es pot fer un altre tipus d'assegurances des de l'economia solidària. Arç té el màxim nivell de certificació del segell europeu d'assegurances ètiques ETHsi, que avalua la transparència, la relació client-asseguradora, les inversions que es fan, la utilització de banca ètica, la sostenibilitat ambiental i social dels productes... en el marc d'un plantejament de recuperar la idea original del **mutualisme**.

Les xifres ho corroboren: 1.400 cooperatives, associacions, entitats d'iniciativa social i ONGs, i més de 45.000 persones a títol individual, han contractat assegurances a Arç, i té més de 6.000 socis. I el millor de tot és que 30 anys després continua amb idees noves i renovades per seguir facilitant l'extensió del mercat social. www.arccoop.coop

PROJECTES

DIVERSIONS DE CARRER AMB SENTIT

Aquest estiu segur que hem visitat festes populars i festivals de carrer, on hem conegut propostes lúdiques de carrer interessants. Cada cop més hi ha projectes que miren de, a més de divertir, promoure una reflexió o una pràctica proambiental.

Anthroposinergia és un sistema ideat per celebrar **esdeveniments elèctricament autònoms**, d'una forma sostenible. En aquests events, l'energia elèctrica per als equips de so i de llums es genera gràcies a la col·laboració de les persones que pedalegen unes bicicletes estàtiques. www.enerludica.com

KataKraK és una companyia de creació d'espais lúdics basada en tres idees clau: la creativitat, el reciclatge i el joc. **Manipulen objectes en desús i materials residuals** de la indústria o de la vida domèstica, convertint-los en artilugis originals i únics amb els quals es pot jugar. La reutilització no només com a valor ambiental, sinó també com a fomentadora de la creativitat i l'autonomia. www.katakarak.com

Els **pioners en aquesta idea** són www.guixotde8.com, que ja fa 20 anys que donen vida a materials i objectes residuals, amb els quals han creat més de 300 jocs que posen a disposició de les persones que hi ha al carrer. Amb aquests jocs ja han visitat 850 poblacions per tot el món.

Activa la cultura, amb el seu projecte **La residual**, té tot un seguit de propostes lúdiques i educatives des de l'ambientalisme i el reciclatge. Especialment enginyós és www.ecoxoc.com, uns autòxocs fets amb materials reciclats i sense electricitat, però això no els resta gens de diversió. activa lacultura.com/la-residual-2

Més idees: **Ecomagina** (ecomagina.blogspot.com) organitza tallers per construir joguines a partir de materials residuals. O www.ecoludic.com, que també ofereix jocs i tallers des de l'ambientalisme però sense renunciar a la diversió. O www.orchestrafireluche.cat, una orquestra de carrer amb instruments fabricats amb materials recuperats.

REVISA EL TEU ARMARI: 3 MESOS, 33 PECES

Si no t'atrau gaire el tema de la roba aquesta proposta et pot sonar estranya, però per a molta gent **combinar la seva passió per la roba amb els valors ecosocials** és tot un repte, i aquest projecte li facilita la reflexió i el canvi.

El **Proyecto 333** és un experiment que estimula a avaluar a fons el contingut de l'armari. Durant tres mesos els participants es comprometen a fer servir com a màxim 33 peces i accessoris, tot i que poden intercanviar roba amb altres participants en el projecte per ampliar les seves possibilitats. La idea és facilitar **que visibilitzis la roba que tens i que no necessites, de manera que això t'ajudi a replantejar-te compres compulsives, a intercanviar, a compartir...** Fins i tot a detectar la roba duradora i de bona qualitat: *Si només fas servir 33 peces, aleshores cada article serà rentat amb més freqüència, te'l posaràs més vegades i, en general, haurà d'aguantar un ús més intensiu. Aviat sabràs distingir la qualitat, cosa que t'ajudarà en les compres futures. Aquest projecte et convida a experimentar amb el teu propi model de consum.* proyecto333.org

PROYECTO 333
retos de vivir con menos

Guia per a vestir sense treball esclau

Albert Sales i Campos

Selene

GUIA PER VESTIR SENSE TREBALL ESCLAU

L'**Albert Sales**, activista des de fa anys de la **Campanya Roba Neta**, ha publicat un llibre amb l'editorial Icaria amb molta informació pràctica per conèixer el sector tèxtil, però sobretot **per poder fer un consum de roba amb criteris ecològics i socials**. Tal com l'autor adverteix, no és "una llista blanca" de botigues on poder anar a comprar amb la consciència tranquil·la, però sí que hi ha informació molt concreta sobre iniciatives que ens mostren que existeixen altres formes de produir i consumir roba. També és interessant ressaltar que el llibre s'ha pogut realitzar gràcies a 256 mecenes, que han col·laborat prèviament en una campanya de finançament col·lectiu. robaneta.wordpress.com/2013/07/08/guia-per-vestir-sense-treball-esclau.

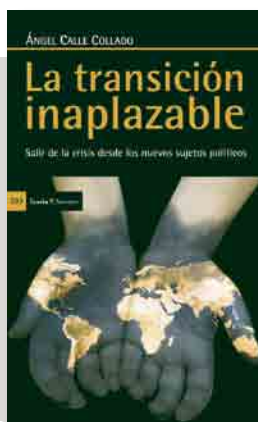
ALGUNES VICTÒRIES, JUNTES PODEM

Clàusules abusives dels bancs Una sentència del Tribunal Suprem del mes de maig declara abusives, i per tant nul·les, les **clàusules terra** de les hipoteques de BBVA, Cajamar i Novagalicia Banc, per **manca de transparència en la informació al consumidor**. Aquesta sentència pot oferir possibilitats a clients d'altres entitats perquè puguin defensar els seus drets. En aquesta mateixa línia, ja hi ha quatre casos de jutges que han declarat nul·les contractes hipotecaris per clàusules abusives. Sense la feina tant jurídica com política, principalment de la **PAH (Plataforma d'Afectats per la Hipoteca)** però també d'algunes altres organitzacions com **Adicae**, aquest tipus de passos no serien possibles.

Però com que amb la via judicial no n'hi ha prou, la campanya d'**Obra Social de la PAH** ha aconseguit **reallotjar més de 600 persones a Catalunya**, a 13 blocs recuperats. La idea és senzilla: Espanya és el país de la UE amb més habitatges buits, i alhora amb més desnonaments. Els bancs han estat rescatats amb diners públics, però moltes famílies s'estan quedant sense llar davant la poca accessibilitat a habitatges socials. La PAH obre edificis buits en mans de bancs perquè famílies que han esgotat totes les vies amb el banc i amb els serveis socials puguin habitar-los. Un vídeo explicatiu d'animació, molt amè: tinyurl.com/videoPAH.

Nova incineradora suspesa A l'últim número explicàvem la problemàtica de la incineració, i en el penúltim ens fèiem ressò de la situació que viu des de fa uns quants anys la província de Gipuzkoa, en què hi havia un xoc entre els plantejaments basats en la idea de Residu Zero i les promotores de la incineració per "eliminar" els residus. Sembla que la cosa es va decantant cap al Residu Zero: **s'han suspès les obres de la incineradora de Zubietta**.

LECTURA

LA TRANSICIÓN INAPLAZABLE

Escrit per Àngel Calle Collado (membre de l'Institut de Estudios Campesinos de Córdoba), és un llibre editat per Icaria editorial que analitza les noves formes de mobilització política i els seus plantejaments, amb especial interès cap al fenomen del 15-M. *Transitem ja una transició inajornable, en molts fronts. La qüestió més rellevant és dilucidar si disposem de l'embranchida social per convertir-la en una transició humana i no en una transició dolorosa.*

INICIATIVES INSTITUCIONALS LOCALS

L'Economia del Bé Comú s'autodefineix com *una forma de sistema de mercat, en el qual [...] els motius i objectius d'aspiració de les empreses (privades) passen de ser l'afany de lucre a ser la contribució al Bé Comú i a la cooperació.* Està creixent l'interès per aquesta proposta, fins al punt que fins i tot ajuntaments de diferents ideologies polítiques volen conèixer-la i promoure-la. Alguns dels exemples a l'Estat són Muro d'Alcoi, al País Valencià, de gairebé 9.000 habitants, i Miranda de Azán, un petit municipi de Salamanca de mig miler d'habitants. La idea és constituir un nou concepte econòmic municipal "de baix a dalt". A través de procediments de participació ciutadana, s'elegirien de deu a vint factors que els ciutadans del municipi considerin qui determinen la qualitat de vida. Es farien enquestes cada any per avaluar com evolucionen, i això condicionaria les polítiques públiques. www.economia-del-bien-comun.org

El cabildo de l'Illa del Hierro ha establert un pla perquè el **100% de l'energia de l'illa sigui renovable**. En concret eòlica, i acumulant l'excedent en forma d'energia hidràulica: es farà servir per bombejar aigua cap a una muntanya, i la deixaran caure quan sigui necessari.

El govern basc crea una iniciativa de **car sharing amb cotxes elèctrics** o híbrids endollables. La iniciativa es diu **ibilek**, i els cotxes a més funcionen amb **electricitat d'origen renovable** (minihidràulica). Calculen que cada basc pot estalviar 1.755 euros l'any si utilitza el **car sharing** en comptes de tenir vehicle propi, i tu pots fer el teu propi càlcul al seu web: www.ibilek.es.

Per a algunes persones i en alguns territoris la bicicleta és físicament massa exigent. **L'ajuntament de Donosti** ha establert un sistema de **bike sharing** però també amb bicicletes elèctriques (www.dbizi.com) per a aquestes situacions. Aquesta iniciativa s'inclou en el marc de diverses actuacions que promou l'aliança entre **l'associació de ciclistes urbans Kalapie** i l'Ajuntament per promoure la bicicleta, com el www.observatoriodelabicileta.org. Donosti és una de les ciutats de l'Estat on es poden trobar millors pràctiques per fomentar l'ús de la bicicleta.

LES FIRES D'ECONOMIA SOCIAL SEGUEIXEN ENDAVANT

La primera edició de laferiamadrid.mercadosocial.net, on hi van haver 131 empreses i organitzacions socials, ha complert l'objectiu de mostrar la força dels projectes de l'economia solidària madrilenya a més de 10.000 visitants, que van consumir amb 40.000 *boniatos* (la moneda social local).

I tenim la segona edició de la **Fira de l'Economia Social Catalana** (www.firaesc.org), després de l'èxit de la primera (114 expositors i milers de visitants utilitzant els ecosols com a moneda social). El CRIC també hi serà present.

MÉS GRANEL

Arran del nostre article del número passat sobre botigues i cooperatives que ofereixen productes a granel, hem rebut informacions de lectors amb més referències:

- Al Mercado de San Fernando (Lavapiés, Madrid), a més de La Repera que vam esmentar, també hi ha la parada **La Siempre Llena**, que ven vins, vermut i olis a granel. Aquest mercat recuperat barreja comerç local de barri amb projectes socials. El podem conèixer a tinyurl.com/mercadoSanFernando.
- A Logroño, **Cumpanis** ven de tot a granel: llavors, farines, xarops... i a més fan un pa molt bo. www.panaderiacumpanis.es
- Al barri de Sant Antoni de Barcelona: **Ceres Natural**. ceresnatura.cat
- A Terrassa: **4 Unces**. tinyurl.com/4unces

ADÉU AL CREIXEMENT

Un nou llibre de Florent Marcellesi i dos autors més, titulat **Adiós al crecimiento. Vivir bien en un mundo solidario y sostenible**, editat per El Viejo Topo, intenta dissenyar un camí des d'una societat del 'tenir més' cap a una altra del 'viure bé'; és a dir, el que ells anomenen una *prosperitat post-creixement*. tinyurl.com/adiosCrecimiento

APRENTANT A CO-EMPRENDRER

En un context de crisi econòmica, però alhora de canvi de paradigma, cada vegada més persones intenten crear el seu propi **empreniment col·lectiu d'autoocupació** (petita cooperativa de treball), cada vegada més persones s'organitzen comunitàriament per satisfer alguna necessitat de manera assequible però diferent (grups de criança, cooperatives d'habitatge, grups de consum...) –com veiem al Quadern Central d'aquest número–, o fins i tot per portar a terme campanyes des de les quals defensar els interessos de la comunitat. L'Álvaro Porro (membre del CRIC i redactor d'Opcions), juntament amb altres entitats, han creat el **projecte formatiu estArter**, molt basat en l'*aprenentatge entre iguals* i en la pràctica, que començarà a caminar el proper gener. Si esteu interessats a co-emprendre podeu trobar més informació a tinyurl.com/escoladeligop.com/2013/09/25/presentem-estarter.

EL CRIC REFLEXIONA

Els últims mesos hem estat elaborant reflexions a petició d'altres publicacions. Hem col·laborat amb el CIP Ecosocial (FUHEM) a l'últim número de la seva revista, titulat *Cambiar en tiempos de crisis: consumo y estilos de vida*, amb dos textos sobre el paper de diferents elements de l'univers Consum Conscient i Transformador en la transformació ecosocial. I hem fet una reflexió sobre el paper de les articulacions comunitàries en sostenibilitat per a la Federació de Cooperatives Hispacoop. Són reflexions més extenses del que ens podem permetre a les pàgines d'Opcions; podeu accedir-hi gratuïtament en aquest post: opcions.org/es/blog/cric_reflexiona.

També estem participant en un blog col·lectiu del diari El País, que es diu **Alterconsumo**. tinyurl.com/cricElPaís

I aquests mesos hem coordinat diverses **formacions**. De la que vam fer al CENEAM (Segovia) durant quatre dies en podeu veure les reflexions dels participants a revistaopciones.org/es/blog/reflexiones-despues-de-un-curso, i de les que vam fer a l'Escola d'Estiu de l'IGOP (Institut de Govern i Polítiques Públiques de la UAB) en podeu veure els vídeos a opcions.org/blog/streaming-debat-moviments-socials-i-urnes.

estArter emprenedoria col·lectiva

Tens ganes d'emprendre col·lectivament?

T'interessa l'experiència del sector associatiu i cooperatiu?

Participes d'un projecte col·lectiu i et manquen eines pel dia a dia?

Necessites #estarter

Presentació
<http://vimeo.com/igop/estarter>

Projecte
<http://bit.ly/estarterIGOP>

E Escola de l'IGOP
Institut de Govern i Polítiques Públiques

+ INFO
igop.bcn@uab.cat
93 407 62 03
www.escoladeligop.com

Si encara no estàs subscripta o subscrit a Ecologia Política....

Pots fer-ho així:

Mitjançant el web de la revista: ecologiapolitica.info

Trucant al telèfon 93 893 51 04

Per correu electrònic: subscriptores@ecologiapolitica.info

La subscripció anual és de 2 números i costa 25 euros.

Ja pots comprar els nostres productes per internet, te'ls portem a casa teva tan frescos com sempre.

Super Bio fresc a casa!

www.biospace.es

Carrer de València, 186 | 08011 Barcelona | Tel. 93 453 15 73

Oli d'oliva verge extra i olives naturals

Autèntica Artesania - Primera pressió en fred - Agricultura ecològica

Directament a casa

Preus especials per a associacions de consumidors

Oli d'oliva verge extra ecològic

de primera pressió en fred artesà
Garrafes de 5 litres (capses de 4 garrafes)

Olives de taula ecològiques

les verdes arbequines i negres d'Aragó
Pots de 1.200 gr

MOLÍ ARTESÀ DE FLIX
C/Pont, 6, Flix - Tarragona
www.oliflix.com

MOLÍ ARTESÀ DE MEQUINENZA
Partida la Plana, s/n, Mequinenza
Saragossa - www.mequinenza.net

VISITES GRATUÏTES PEDAGÒGUES I DIDÀCTIQUES

Entorn a l'elaboració artesana de l'oli d'oliva (l'època de collita és a l'hivern).

Visita al **Molí de Flix** (Tarragona) o el **Molí de Mequinenza** (Saragossa). Destinades a famílies, associacions i centres d'ensenyament.

Dissabtes de 9 a 13 h (es prega que aviseu amb antelació)

Informeu-vos trucant o escrivint a:

977 41 06 00

info@oliflix.com • www.oliflix.com

Una esperançadora transició elèctrica...

que potser ens perdrem?

Els darrers anys s'estan donant internacionalment el que podrien ser els primers passos cap a una autèntica **revolució energètica pel que fa a l'electricitat**: s'està expandint la **generació distribuïda en instal·lacions de petita potència a partir de fonts renovables** (principalment solar fotovoltaica, i també minieòlica, a llocs amb bon vent), que abasteixen l'autoconsum de llars i d'empreses

Oposant-se a la generació distribuïda de petita potència, el govern espanyol preserva els interessos de l'oligopoli elèctric

petites o mitjanes i alimenten la xarxa elèctrica injectant-hi l'excedent d'electricitat que no consumeixen (la xarxa fa de "dipositària" d'electricitat).

Diversos factors possibiliten aquest canvi:

- Els **avenços tècnics** permeten emprar menys material per cèl·lula fotovoltaica i millorar-ne el rendiment.
- Avui es fabriquen 100 vegades més de plaques que fa 30 anys, i **per raó d'escala el preu ha baixat moltíssim**: s'ha dividit per entre 13 i 28 (segons la tecnologia). Cal dir que en el preu de

Instal·lació fotovoltaica del restaurant Lasal del Varador (Mataró), pionera a Europa a demostrar que l'autoconsum instantani és viable econòmicament (amb la legislació vigent en el moment de la instal·lació). Produeix més de 12.500 kWh/any (quatre vegades el consum elèctric mitjà d'una llar amb 4 persones), estalvia unes 8 tones de CO₂ l'any, i es preveu amortitzar-la en 7'5 anys. Foto: Stella Rotger.

les plaques hi té molt a veure el de la mà d'obra: fa un parell d'anys les fabricades a Occident eren un 25% més cares que les d'alta qualitat fabricades a la Xina; avui ja han baixat al seu nivell, i són encara un 20% més cares que les de baixa qualitat fabricades a les economies emergents (Xina, Corea del Sud, Índia).¹

- Segons dades del sector fotovoltaic, si bé els anys 70 una placa trigava 20 anys a generar tanta energia com la que havia costat fabricar-la i mantenir-la al llarg de tot el seu temps de vida, **avui l'ha recuperat al cap d'entre 0'5 i 2'5 anys de funcionament**, depenent de la tecnologia i de la quantitat de radiació solar que rep. Una placa fotovoltaica actual dura un mínim 30 anys, i al final de la seva vida és altament reciclable.²

La proliferació d'aquestes instal·lacions distribuïdes possibilita:

- Reduir l'electricitat generada **a partir de combustibles fòssils i en centrals nuclears**, amb el consegüent **estalvi en compra de combustibles**.
- **Disminuir les necessitats de transport** d'electricitat per la xarxa, durant el qual es perd energia/km recorregut (per exemple, un 7'3% de l'electricitat distribuïda per Iberdrola el 2010).³
- **Reduir la dependència de grans centrals generadores** i en mans de poques multinacionals (cinc en el cas d'Espanya: Endesa - Grup Enel, Iberdrola, Gas Natural Fenosa, Eon i EDP, el líder mundial de l'energia), potenciar el **control distribuït de l'electricitat** i autogenerar-se'n.

1. Agència Internacional de l'Energia Renovable: *Renewable energy technologies: cost analysis series – Solar photovoltaics*, juny 2012.
2. Associació Europea de la Indústria Fotovoltaica (www.epia.org): *The energy pay back time*, març 2011, i Institut per Sistemes d'Energia Solar Fraunhofer: *Photovoltaics Report*, desembre 2012.
3. www.iberdrola.es.

Mesures governamentals respecte a la generació distribuïda d'electricitat

COM ES POT AFAVORIR	COM ES POT DIFICULTAR
Mesures d'aquest estil les estant prenent Alemanya, Holanda, Itàlia, Regne Unit, Brasil, Xile, Califòrnia...	Aquestes mesures són a l'esborrany de Reial Decret fet públic pel govern espanyol aquest juliol. No està aprovat
Donat que els moments de radiació solar i els de consum elèctric no coincideixen en molts casos (ni durant el dia ni entre estacions), s'estableix el que s'anomena Balanç Net : a la factura de la llum de qui tingui una instal·lació productora se li descompta l'electricitat que hagi injectat a la xarxa al llarg de l'any.	El balanç entre electricitat injectada i consumida de la xarxa es faria d'hora en hora , és a dir: l'excedent d'electricitat que injectis d'1 a 2 del migdia et compensarà la que consumeixis de la xarxa durant aquella mateixa hora, però no la que consumeixis a una altra hora, per exemple al vespre (que és quan més consumeixes). Per tant, les instal·lacions resulten impracticables per a les llars , només poden sortir a compte a empreses que tinguin un consum diürn elevat i estable al llarg de l'any.
Es regula el preu de l'electricitat de la xarxa i la taxa per injectar-hi electricitat de manera que surti a compte fer la inversió en una instal·lació generadora. Es pot donar un ajut públic per kWh generat, o per kWh autoconsumit (si bé actualment les instal·lacions poden ser viables sense cap subvenció).	Per l'electricitat que autoconsumeixis has de pagar a l'empresa distribuïdora (l'oligopoli elèctric) un peatge de suport . Varia en funció de la tarifa que tinguis contractada (seria d'uns 0'07€/kWh en el cas de la tarifa domèstica). No pots rebre cap remuneració per l'electricitat que injectis a la xarxa . El text no deixa clar si les instal·lacions registrades prèviament a la llei sí que podrien cobrar-ne algun preu.
Es poden donar facilitats burocràtiques i fiscals per fer les instal·lacions.	Els tràmits burocràtics i requisits tècnics constitueixen una barrera important , sobretot per a la iniciativa domèstica.
	Les centrals de cogeneració que autoconsumeixin electricitat estarien exemptes del peatge de suport fins a l'1 de gener del 2020 (és a dir, tindrien una quitança de 7 anys). Aquestes centrals majoritàriament generen a partir de gas natural –un combustible fòssil–, i pertanyen a les grans elèctriques.
	Tenir una instal·lació d'autoconsum (en un lloc físicament no aïllat de la xarxa) i no registrar-la (per exemple com a forma d'insubmissió) és una infracció molt greu i pot rebre una multa de fins a 30 milions d'euros.

Són excel·lents notícies en un moment en què entre les principals amenaces per al planeta hi ha **el canvi climàtic, l'esgotament dels combustibles fòssils i els riscos dels accidents nuclears**, i en què les crisis –econòmica, ecològica i política– estan demanant a crits una **regeneració democràtica profunda**.

Molts països s'han adonat que **la transició cap a aquest nou model elèctric és una oportunitat d'or** per obrir escletxes de llum en la preocupant situació actual. El 2012, un terç dels diners (públics o privats) invertits a tot el món en energies renovables van ser per a generació de petita potència. Els països on més n'hi ha són Alemanya, Japó, Itàlia, EUA, Xina, Austràlia, Regne Unit, Grècia, Bèlgica i França. Qui més potència fotovoltaica va instal·lar el 2012 va ser Alemanya, i la majoria era de petita potència. Malgrat que no és pas dels països que més radiació solar reben, és on més plaques hi ha instal·lades: un terç del total mundial (el doble que el segon, Itàlia).⁴

A la taula, a la columna esquerra, hi podem veure les principals mesures

governamentals que s'estan prenent per afavorir la generació distribuïda i per a autoconsum. A la columna dreta hi tenim mesures que es poden prendre per dificultar-la, i que, malauradament, són les que el govern espanyol planeja prendre, segons ha anunciat aquest juliol.

És particularment ressenyable el **peatge de suport**, que el govern espanyol ha ideat (no sabem de cap altre país que en tingui) i el defineix com *un pagament a realitzar per la funció de suport que el conjunt del sistema elèctric realitza per possibilitar l'aplicació de l'autoconsum*.⁵ És a dir, una compensació de les instal·lacions d'autoconsum a la xarxa, pel servei de fer de dipositària de l'excedent d'electricitat. Tanmateix:

- Aquestes instal·lacions també són consumidores d'electricitat de la xarxa, i com a tals ja paguen un **peatge d'accés** en concepte de contribució al cost d'operació de la xarxa –el paguem tots els consumidors d'electricitat, repercutit en el terme

de potència de la factura de la llum. Segons la proposta, en el cas de les llars el peatge de suport seria un 27% superior al peatge d'accés, i en el cas de tenir més potència contractada (cas de moltes empreses petites i mitjanes) podria arribar a ser de gairebé el doble.

- Les instal·lacions d'autoconsum brinden diversos serveis a la xarxa, al sistema elèctric i a tota la societat: estalvien compra de combustible i feina de transport, i les pèrdues associades, incrementen la proporció d'electricitat de la xarxa generada

4. REN21 (www.ren21.net): *Renewables 2013 Global status Report*, 2013.

5. Proposta de Reial Decret aprovada pel Consell de Ministres el 20 de setembre. Manca l'aprovació per les Corts.

6. www.endesa.com, www.iberdrola.es.

7. Reial Decret-Llei 9/2013.

8. En centrals de petita o gran potència. Per exemple, els grans parcs eòlics d'Iberdrola també s'han quedat sense primes (i també en van disfrutar en el seu moment).

a partir de fonts renovables, i asseguren un subministrament local, barat i sense un control centralitzat i opac.

Aleshores... qui ha de pagar el servei a qui? Quant val, cada servei?

La compensació pel servei de suport de la xarxa és una argücia que **disfressa l'autèntica motivació, que és preservar el model elèctric existent fins ara** –o si més no retardar-ne la reconversió. Només cal veure qui ha inspirat l'esbarrany de llei: obeeix fidelment les reivindicacions que ha estat fent els últims anys l'oligopoli elèctric espanyol. Endesa va tenir el 2012 uns beneficis abans d'impostos de 4.418 milions d'euros, i Iberdrola de 3.075.⁶ Per cert, també va ser aquest juliol quan Ángel Acebes, ministre d'Administracions Públiques, Justícia i Interior a l'anterior govern del PP, fou nomenat membre de la Comissió Executiva Delegada d'Iberdrola.

TRAVES JA APROVADES A L'ESTALVI I A LES RENOVABLES

L'anunci d'aquestes intencions de regulació de l'autoconsum d'electricitat s'emmarca dins del que el govern ha anomenat *reforma energètica*, que consisteix en un paquet de diverses legislacions. La darrera que ja s'ha aprovat introdueix entre altres coses aquestes novetats:⁷

- A la factura de la llum, el preu de la part fixa –la potència contractada– s'incrementa en un 77% a les tarifes domèstiques (i fins a un 150% a altres tarifes), i el preu de la part variable –l'electricitat consumida– es decrementa en un 23% (fins a un 73% a altres tarifes). Així, si t'esforces per consumir menys electricitat no se't compensarà, **si en gastes sense miraments no se't penalitzarà**, i posar una instal·lació autònoma perd interès (perquè t'estalvia consum, però tens la mateixa potència). Això sí, tenir llum contractada en un habitatge buit et sortirà més car.
- S'eliminen les primes a la generació d'electricitat renovable, que havia instaurat el govern anterior,⁸ amb efectes retroactius. Aquestes primes van ser un al·licient per invertir en

instal·lacions renovables, ja fos per motivació ambiental o purament financera. Es pot debatre si eren excessives (oscil·laven al voltant de 0'32€/kWh), però el cas és que ara les inversions fetes des del 2008 s'han deixat en una total incertesa: el govern està estudiant una fórmula per garantir que segueixin tenint una rendibilitat, que diu que estaria al voltant del 7'5%, però no se sap ni quan tindrà la fórmula, ni com serà de justa per a cada cas.

SEGUIM RECOLZANT LES RENOVABLES!

Després de publicar el número anterior, diversos lectors ens van dir que els agradava la secció Món en Moviment pel fet d'haver-hi tantes notícies positives. Entre aquestes hi havia les referents a les energies renovables en la generació i comercialització elèctrica. El govern espanyol ara ens ha tirat una gerra d'aigua freda, però els consumidors conscients seguim tenint opcions per donar suport a les alternatives positives:

- **Gastem menys electricitat!**
- Contractem (si encara no ho hem fet) i animem els nostres coneguts a **contractar l'electricitat a una comercialitzadora a partir de fonts renovables, i cooperativa** (Som Energia, Goiener, Zencer, Enerplus). El subministrament és igual de segur, i el preu és (per ara) semblant al de contractar-la a una gran elèctrica.
- Participem en la producció d'energia renovable, **aportant capital als projectes de generació** (de les comercialitzadores que acabem d'esmentar o a d'altres, vegeu la secció Món en Moviment del número anterior). Sembla que seran menys rendibles que fins ara, però ho seguiran sent.
- **Promovem la instal·lació de generadores de petita potència per a l'autoconsum** entre empreses petites o mitjanes. Almenys mentre no estigui aprovada la proposta de llei, és econòmicament viable (no a nivell domèstic).
- **Participem en les accions de protesta** contra els plantejaments de la reforma energètica que s'ha començat a introduir. En podem estar al cas per exemple a www.nuevomodeloenergetico.org.

S *i fa només una dècada les energies renovables eren vistes com un complement menor a la generació elèctrica, avui n'estan aportant proporcions considerables (per exemple, més de la meitat a Espanya ja el març). La transició completa no és senzilla; la generació a partir d'un combustible és regulable a voluntat, mentre que la solar i l'eòlica depenen de quan fa sol o vent (es diu que són fonts renovables variables). Però és possible: es coneixen les tecnologies que calen per basar el sistema elèctric en renovables i incloent-hi una proporció alta de variables (Dinamarca vol fer un 50% de l'electricitat a partir del vent el 2020, i usar només renovables el 2050), i les repercussions econòmiques estan clares. El que cal és voluntat política per implementar-ho.⁴*

Espanya no en té, ara mateix. És una irresponsabilitat greu. Quan les energies fòssils i nuclear s'hagin d'abandonar definitivament, estar enrocats en elles sense haver avançat en la transició pot sortir car.

PER SABER-NE MÉS

A www.somenergia.coop > *Notícies* > *Notícies del sector* hi podem veure la resposta de Som Energia a la reforma elèctrica, la roda de premsa que van fer les cooperatives espanyoles comercialitzadores i generadores d'electricitat renovable, i diversos articles amb posicionaments sobre la proposta del govern.

La **Unión Española Fotovoltaica** agrupa el sector empresarial fotovoltaic. Podem veure la seva postura a unef.es.

Interessants articles d'opinió d'una empresa instal·ladora de sistemes fotovoltaics a solartradex.com.

Diverses anàlisis i propostes per a un sistema elèctric català al blog de www.smartgrid.cat.

QUADERN CENTRAL

QUI SHARE

- Vivim una explosió d'iniciatives col·lectives per a la producció i el consum, tant dins del món activista com en el convencional.
- Des de compartir en lloc de comprar fins a la producció participativa de programacions culturals, passant per l'ajuda mútua en habilitats, els projectes col·lectius d'habitatge... etc.
- Ens estem acostumant a comptar amb l'altre... Potser la cultura individualista està mudant la pell?
- Les experiències col·laboratives donen consistència a una ona de fons transformadora, que pot acabar esguerdant unes estructures econòmiques i polítiques cada cop més obsoletes.

Economies col·laboratives o comunitàries

La unió està fent la força

A ningú se li escapa que la crisi està generant noves dinàmiques socials. Algunes de molt negatives, malauradament, però alhora és un motor per a la creativitat col·lectiva, un **catalitzador de l'experimentació social** en noves pràctiques. Aquí hi cauen de ple els models comunitaris de consum: intercanvi, consum cooperatiu, consum col·laboratiu... i tot el que podem anomenar en general **economies col·laboratives o comunitàries**, que avui estan en plena efervescència. Experiències que sorgeixen de la societat civil que vol construir noves estructures socials per satisfer necessitats, i alhora construir maneres de fer, de viure, de treballar... més coherents amb els valors de la justícia, la democràcia, la sostenibilitat.

De fet, podríem dir que *no hi ha res de nou* en aquestes articulacions, perquè beuen d'una gran tradició en l'autoorganització de col·lectius: associacionisme veïnal, sindical i dintre el cristianisme de base, cooperatives de consum obreres, de treball i agrícoles de finals del segle XIX - principis del XX, econòmats, mútues... Mons associatius que en molts casos segueixen existint i evolucionant, i que apleguen un bagatge molt valuós.

Dels temps contemporanis destaquem tres realitats amb una significància particular per als plantejaments comunitaris:

- **Durant la crisi del "corralito" a Argentina** el 2001, les xarxes d'intercanvi o troc, que havien sorgit en

aquell país pocs anys abans, van créixer exponencialment per la manca de diners en circulació provocada pel bloqueig bancari. Es calcula que, en el moment de màxim ús, hi havia uns **8.000 nodes de xarxes d'intercanvi i hi participaven uns 10 milions de persones**.¹

- L'economista Elinor Ostrom va fer una anàlisi de la gestió dels recursos comuns (com ara bancs de pesca, terres de pastura, recursos hídrics), i va demostrar que els sistemes de gestió basats en **normes i sistemes de control creats per la comunitat podien ser els més adequats** per garantir un manteniment durador dels recursos comuns, si es donaven determinades condicions. El treball li va valer el **premi Nobel d'Economia** l'any 2009.
- **L'existència d'internet**, que multiplica enormement les possibilitats per a les articulacions col·lectives, i permet traspasar la barrera de la proximitat física.

En aquest Quadern ens hem plantejat diverses qüestions entorn del ressorgiment actual de les economies col·laboratives. Per exemple, hem reflexionat sobre la rebuda de les fórmules que es basen en la interacció entre persones en plena –o potser ja decadent?– **societat de consum, tan potenciadora de l'individualisme**. Potser estem vivint un moment de gir en les normes socials, i els comportaments altruistes o cooperatius seran socialment més valorats, i els col·lectius prendran més protagonisme com a tals. De fet, una de les aportacions més rellevants de les economies col·laboratives és l'**establiment de vincles personals, que en-**

forteixen les comunitats i, alhora, omplen una de les vessants importants en la vida de les persones.

També hem observat **el fenomen d'expansió de les fórmules col·lectives** no només entre els sectors socials més activistes, sinó també en el "món convencional", arribant a capes més àmplies de la població. I ens hem preguntat si posar l'energia a construir iniciatives comunitàries és "més, o menys, prioritari que" dedicar-la a moviments que treballen directament per als canvis "macro", per fer remoure les grans estructures polítiques i econòmiques lligades amb les nombroses dinàmiques de desigualtat i de depredació ambiental. Diverses mirades sociofilosòfiques pensen que les accions a nivell micro i a nivell macro s'alimenten –i es necessiten– recíprocament, però les pràctiques micro tenen el gran valor d'implementar ja el canvi aquí i ara, d'experimentar-lo, contrastar-lo i provar-lo. I això fa realitat al seu entorn canvis culturals, de valors i de fórmules viables. I els canvis consolidats van ocupant cada cop més espai de l'escena social.

Gill Seyfang i Adrian Smith, dos investigadors britànics especialitzats en la innovació comunitària i les economies col·laboratives, han estudiat el paper de les xarxes comunitàries en els moments de grans canvis socials: *L'experiència històrica ens suggereix que els sistemes poden patir canvis radicals, i quan la transformació succeeix tendeix a començar a i des d'una xarxa d'organitzacions, tecnologies i usuaris pioners i que formaven un nínxol als marges del sistema majoritari*.²

Com diem, avui les economies col·laboratives estan sortint dels marges.

1. trueque.org.ar.

2. Podem conèixer un compendi actualitzat de les seves recerques a grassrootsinnovations.org.

Què són, les economies col·laboratives, o comunitàries?

Sabem què és, però no sabem ben bé com dir-ne: consum col·laboratiu, innovacions comunitàries,¹ noves pràctiques econòmiques, experiències postcapitalistes, *nowtopias*... És un sac que engloba noves pràctiques econòmiques que estan florint, i que tenen en comú algun grau de participació o organització col·lectiva en la provisió de béns i serveis.

Les pràctiques són diverses, i poden partir des de diferents enfocaments. Mirar de catalogar-les o classificar-les és una mica artificiós, perquè, com passa a la majoria de fenòmens reals, potents

Instal·lació d'una antena wifi per a internet per part de la iniciativa col·lectiva guifi.net. Foto: Laura Mora i Aubert

i interessants, les fronteres no són nítides, ni falta que fa. En aquest Quadern parlarem sobretot de les iniciatives que podem definir així: **espais d'experimentació col·lectiva liderats per la so-**

cietat civil o la comunitat per generar maneres alternatives de satisfer necessitats des d'una mirada de transformació. Desgremem la definició:

- **Experimentació col·lectiva** Això ens parla del **caràcter experimental o innovador** de les propostes. Moltes de les iniciatives hereten fórmules ja usades històricament, però en l'actualitat aporten un model diferent de l'ampliament majoritari al món occidental durant decennis, i sobretot, en els nostres temps, **les possibilitats per a l'organització col·lectiva que brinda internet** i les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en general han obert un vast camp per a la innovació; per exemple, avui les comunitats poden estar formades per persones territorialment disperses.
- **Liderats per la societat civil o la comunitat** Un col·lectiu, **una comunitat s'autoorganitza ella mateixa per satisfer necessitats**. És a dir, els béns o serveis no són proveïts per una iniciativa particular que l'ofereix segons la clàssica fórmula proveïdor-client, sinó que el "clients" participen en l'oferiment del bé o servei. Es fa necessari, doncs, un cert grau d'organització o coordinació col·lectiva.
- **Satisfacció de necessitats** Mitjançant aquestes iniciatives podem obtenir des de roba i coses de casa fins a l'habitatge mateix, passant per un servei de subministrament d'electricitat. A la Guia Pràctica (p. 24) hi podem veure que el ventall de béns i serveis que ens ofereix l'economia col·laborativa és ben ampli.
- **Mirada de transformació** Moltes d'aquestes iniciatives estan naixent des de la voluntat de desenvolupar models econòmics **que incloguin entre els principis rectorals els valors de transformació social** que avui més es reclamen, com la sosteni-

bilitat, l'equitat, la democràcia o la cohesió social. Però també n'estan sorgint del fet que el model clàssic (proveïdor-client) en molts casos "no funciona", especialment en el context de crisi.

L'actual emergència de les economies col·laboratives com a nova via per satisfer necessitats està molt relacio-

La cultura P2P, d'igual a igual, consisteix a fer projectes entre una xarxa de participants que es relacionen de manera horitzontal

nada amb l'emergència de la cultura **P2P o peer to peer: d'igual a igual**. La P2P Foundation la defineix així: *és una forma d'organització humana en xarxa que es basa en la lliure participació de socis equipotents, dedicada a la producció de recursos comuns, i sense recórrer a la compensació monetària com un factor clau de motivació i no organitzats d'acord als mètodes jeràrquics de comandament i control*. Com dèiem, un element clau per a l'expansió, el ventall d'àmbits en què s'està donant aquesta cultura i l'amplitud de les comunitats que hi poden participar, és **internet** i les TIC en general. De fet la cultura P2P ha tingut una aplicació important en el propi món tecnològic –per exemple amb el desenvolupament de programari lliure–, i en la producció i intercanvi d'informació i coneixements a través d'internet –el màxim exponent en seria la Wikipedia.

Dins de l'univers de les economies col·laboratives està prenent força el

1. Vegeu la secció El Poder de la Comunitat al n. 39 d'Opcions.

2. www.consumcollaboratiu.com.

3. Tim Jackson: *Prosperidad sin crecimiento. Economía para un planeta finito*, Icaria editorial 2011.

que s'anomena **Consum Col·laboratiu**. Es basa en dos grans elements: per un costat, en la idea de compartir en comptes de posseir; **es valora més l'ús o l'accés a un bé o servei que a la seva propietat** –una autèntica revolució en plena societat de consum. I, per un altre, en l'ús d'internet o de les TIC per facilitar els intercanvis entre individus o col·lectius. Es pot definir com *la manera tradicional de compartir, intercanviar, deixar, llogar i regalar redefinida a través de la tecnologia moderna i de les comunitats*.² Es poden compartir productes (eines, roba, cotxes...), o redistribuir-los (xarxes i mercats d'intercanvi), o compartir-se béns que no són objectes, com ara espais (horts comunitaris, *coworking*...), habilitats (bancs

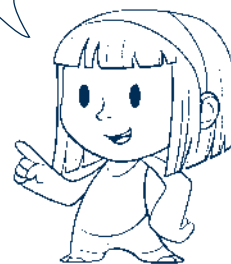
del temps) o diners (per exemple fer préstecs entre particulars).

Entre les iniciatives de consum col·laboratiu n'hi ha d'articulades per una empresa (model B2C, *business to consumer*, de proveïdor a consumidor), i d'articulades per les persones que hi participen (fórmula que cau més integralment en la cultura P2P). Per exemple, en el cas de compartir cotxe: en el model B2C, una empresa tindria un parc d'automòbils, que oferiria a través d'internet i serien llogats pels socis o participants en la iniciativa. En el model més P2P, un col·lectiu de participants oferirien el seu propi cotxe en lloguer. No hi ha despeses de manteniment per a l'empresa (cada participant fa el manteniment del seu, amb l'ajut

dels ingressos pel lloguer), calen menys cotxes, i estan menys sovint en desús.

Com dèiem, en aquest Quadern ens centrarem sobretot en les iniciatives (dintre de la definició de consum col·laboratiu o no) impulsades pels col·lectius, perquè aporten uns beneficis socials i personals que considerem rellevants. Quins són? Tenim la resposta a continuació.

EM QUEDO AMB LA IDEA:
EXPERIMENTAR, AJUNTAR-NOS,
SATISFER, TRANSFORMAR.
SONA DIVERTIT

Per què, això d'organitzar-se col·lectivament?

D'entrada, perquè fa moltes coses més fàcils, o simplement possibles. També té les seves dificultats, però. Si heu participat en espais basats en l'organització col·lectiva, segurament haureu sentit aquella sensació de potència que dóna fer quelcom conjuntament, però en alguns moments també haureu tingut, sobretot en la participació més presencial, una sensació de càrrega o haureu perdut la paciència; *sempre les mateixes discussions i no avancem, per fer això em valdria més anar a la meua bola*. Fins i tot potser us heu sentit culpables de sentir emocions negatives relacionades amb un procés col·lectiu, si vitalment teniu ganes de fer coses plegats, o si ideològicament creieu que és convenient.

Les teories de l'evolució observen el paper de l'impuls individual i de la necessitat col·lectiva en la conformació social, i diuen que sentir una contradicció entre totes dues coses és intrínsec a l'espècie humana. *A mesura que la societat evolucionava en grups, les persones es trobaven atrapades entre les necessitats individuals i les del*

grup. [...] L'individualisme ha jugat un paper adaptatiu en la nostra lluita comuna per la supervivència, com també ho han fet l'altruisme i la cooperació.³ Estirant el fil d'aquestes teories, també se'ns diu que la capacitat o necessitat de viure més o menys col·lectivament depèn dels estímuls que se'ns donin al respecte: *Quan les tecnologies, les infraestructures, les institucions i les normes socials premien l'individualisme, els comportaments egoistes prevaldran per sobre d'aquells considerats altruistes o cooperatius*.³

L'establiment de vincles personals que enforteixen les comunitats i ajuden a fugir de l'individualisme és una de les aportacions més rellevants de les economies col·laboratives

Aquest ha estat el cas en la societat de consum. Hem crescut en una cultura en què cadascú ha de buscar-se

la vida per treure's les castanyes del foc, competint amb els altres, a cops de colze si cal, per no quedar-se endarrere. Buscar-nos la vida conjuntament amb els propers ha estat fora de l'imaginari més comú durant dècades. El floriment de la cultura P2P i de les economies col·laboratives són signes que ens diuen que les normes socials estan traslladant el premi cap a l'altre cantó de la balança.

Vegem quins enriquiments ens ofereix una cultura més comunitària.

QUÈ ENS APORTA LO COL·LECTIU

Moltes iniciatives col·laboratives ens aporten almenys un benefici tangible, que és l'estalvi en diners. Però centrarem la resposta en **els beneficis intangibles que n'obtenim** que són més rellevants des d'un punt de vista de transformació social, i de vegades són menys evidents.

A nivell ambiental, per exemple: en les iniciatives per compartir cotxe, l'ocupació mitjana d'un vehicle passa d'1'7 a 2'8 persones.² Quants recursos naturals (i diners) poden estalviar les iniciatives de lloguer de béns particulars?

Tant a nivell personal com col·lectiu, un dels grans beneficis de les economies col·laboratives és **l'empoderament, el sentir que sóc i que som capaços**. No esperem que ens ho donin fet sinó que ens ho fem; activem la imaginació creativa i trobem fórmules que funcionen; som subjectes protagonistes.

Dintre d'un extens projecte de recerca en què vam participar,⁴ vam explorar entre altres coses l'enriquiment que obtenim a partir de les dinàmiques que es donen en els espais col·lectius de satisfacció de necessitats, centrant-nos sobretot en les cooperatives o grups de consum ecològic. L'estudi es va ampliar en diferents fòrums formatius i de debat, i a partir de les nostres pròpies vivències. Resumim aquí els aprenentatges.

Descoberta de dimensions Les iniciatives d'economia col·laborativa basades en la participació comunitària en general donen resposta, o miren de donar-ne, a diferents motivacions: oferir productes locals o reutilitzats o barats o de qualitat o saludables o tot alhora, crear un mercat al marge del model dominant i de les estructures de poder associades (motivació política-ideològica), reunir persones amb sensibilitats afins, o el sol fet de participar en un projecte col·lectiu, sigui o no arrelat a un barri o poble. Un hi pot entrar per una raó, i en participar-hi descobreix altres dimensions. Diu la Isabel, del grup de consum L'Aixada: *et vas contaminant, vas intercanviant, veus els motius dels altres, vas aprenent. [...] Jo quan vaig entrar aquí [...]*

no era consumidora de producte ecològic, i aquesta no era la meua motivació, i després ho vas investigant, veus quines diferències hi ha... Des de la Xarxa d'Educació Lliure ens expliquen que als grups de criança compartida no només s'hi aprèn sobre la criança: *Segurament un dels regals més importants d'entrar en aquest tipus de projectes és el procés personal que fa l'adult en implicar-s'hi. [...] L'aprenentatge pel que fa a la relació amb els altres, la presa de decisions en comú, el món assembleari no jeràrquic... En aquestes iniciatives es dona un efecte contagi i un hi pot adoptar unes pràctiques i valors que no perseguia o no sospitava en entrar-hi.*

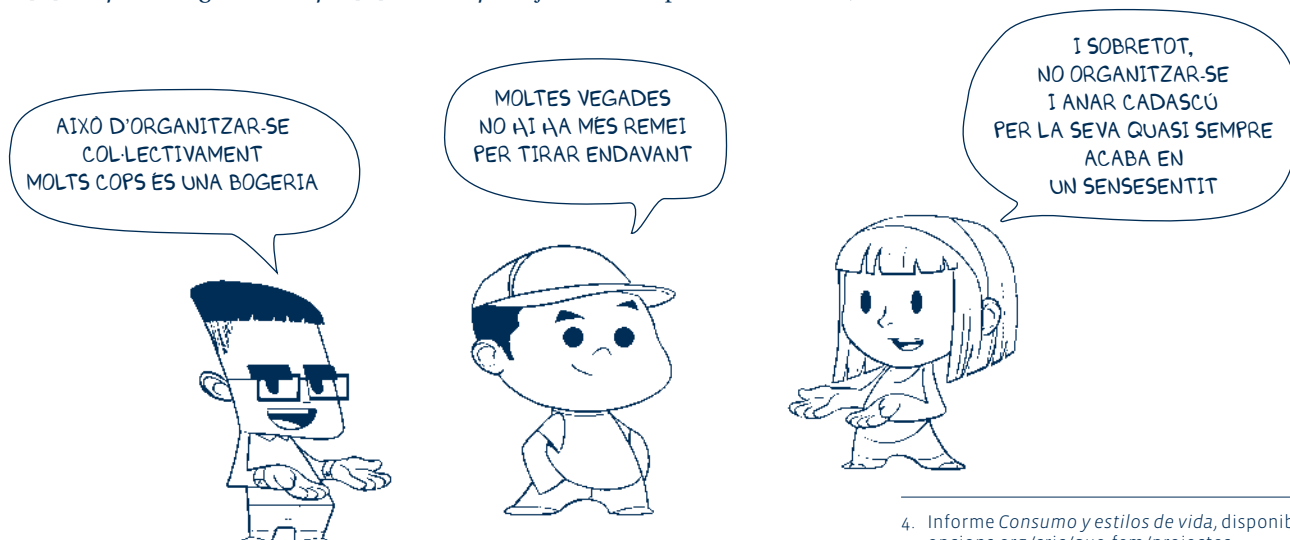
Construir comunitat Si desitges una transformació social de pes, estar sol serà frustrant; necessites saber que formes part d'un procés de canvi més ampli. Si vols consolidar canvis profunds en el teu estil de vida, sol no aconseguiràs massa cosa; un dels elements més importants és sentir-te acompanyat. **Les articulacions col·lectives faciliten trobar-te amb gent amb la que et pots identificar**, compartir visions de la vida, somnis, expectatives... i això fa molt més fàcils i sòlids els canvis personals. En paraules d'en Pere, del grup de consum La Cortera: *el que sabia o intuïa de manera certa és que, darrere d'això dels grups de consum ecològic, la gent que hi estigués interessada havia de connectar amb mi en bastantes més coses... I aquesta intuïció s'està complint, o s'ha complert ja.* A nivell personal i social,

l'establiment de vincles personals que enforteixen les comunitats i ajuden a fugir de l'individualisme és una de les aportacions més rellevants de les economies col·laboratives.

Una enciclopèdia viva També expliquen que a les pastanagues millor treure'ls les fulles, perquè durin més. I coses d'aquest tipus, peculiaritats... L'altre dia fent les cistelles amb la Carmen m'explicava que les fulles de remolatxa també es mengen, i són bones! Ens ho expliquen des de la cooperativa de consum Cydònia. Una cosa aparentment tan simple té un valor molt important: des de **l'aprenentatge vivencial i pràctic**, els coneixements es poden adquirir i ens poden "entrar" d'una manera molt més directa que des de la fredor d'un buscador d'internet o des de les pàgines d'una revista.

Exportació de bones pràctiques Ara al grup de consum portem els envasos de plàstic per posar-hi els aliments a granel. Jo a casa, ara, cada vegada que hem de comprar un envàs de plàstic pel que sigui li dono mil voltes al cap... *tenim el mateix pot de Sanex des de fa gairebé dos anys!* Torna a ser la Isabel de l'Aixada, i il·lustra que l'intercanvi d'experiències amb el grup propicia l'adopció de bones pràctiques a casa.

Per tot això parlem d'aquests espais col·lectius com a **cercles virtuoses de consum conscient**; un cop hi entres és probable que et vegis submergit en una **espiral positiva d'aprenentatge i d'enriquiment personal**.

4. Informe Consumo y estilos de vida, disponible a opcions.org/cric/que-fem/proyectos.

Vinyeta de David Brieua per al projecte masqueunacasa.org, en què participen les cooperatives Celobert, SostreCívic, Coopdeusosevilla i La Panadería.

QUÈ POT TRENCAR EL CERCLE

Ara bé, **no sempre es dona aquest cercle virtuós** en la mateixa profunditat ni de la mateixa manera; cada iniciativa col·lectiva és un món. Alguns punts clau per tal que qui participa en una d'aquestes iniciatives se senti satisfet i gratificat per l'experiència:

- **Que realment hi hagi espais de relació.** Poden faltar per exemple en iniciatives en què hi ha un grup promotor i un gran nombre d'usuaris entre els quals hi ha poc contacte. El normal és que hi hagi diferents graus d'implicació entre els participants, però cal que n'hi hagi uns mínims per tal de crear vincle i una certa percepció de grup; i tant en espais lúdics com en els de treball i decisió.
- **Que vulguis adaptar-te a la dinàmica col·lectiva.** Si entres en un d'aquests espais comunitaris pensant una relació proveïdor-usuari i proud, és possible que les dinàmiques col·lectives et molestin, potser fins al punt de desapuntar-te. Per sentir-nos bé en les pràctiques més participatives, en general hi ha d'haver un parell de canvis de xip: que els temps individuals s'han d'adaptar en certa mesura als temps col·lectius, i que cal una certa implicació en el funcionament de la iniciativa: participació en assemblees,

en comissions, en jornades de treball...

- **Que siguis conscient del nivell de "qualitat de servei" que pot donar la iniciativa en qüestió,** i no demanis la lluna en un cove. Per exemple, no esperis trobar de tot i més en una xarxa d'intercanvis amb pocs participants, o no demanis una gran amplitud d'horaris a projectes que funcionen principalment a base de voluntaris.

En conclusió, participar en pràctiques de consum col·lectives pot aplanar-nos molt el camí de canvi personal, i generar ones expansives i de contagi d'estils de vida transformadors que, com diu en Damià del grup La Candela, difícilment es revertiran: *Es comparteixen moltes coses, i el que no passa és al revés, la involució no es dona. És un camí de no retorn.*

LES DIFICULTATS

Hi pot haver una tensió entre la capacitat de generar un **espai molt relacional** i participatiu i la capacitat de generar un **espai funcional i operatiu**. Alguns problemes molt comuns a les pràctiques col·lectives en consum són:

- Manca de gent que estiri el carro, de relleu en els lideratges. Ser-hi durant molt temps pot dur a cremar-se,

crea un dependència arriscada, i pot revertir en funcionaments poc democràtics.

- Manca d'eines de gestió que podrien agilitzar la feina.
- Manca d'habilitats o eines per dinamitzar discussions i la presa de decisions col·lectiva.
- Manca de participants. Això és especialment problemàtic en les iniciatives que per la seva pròpia naturalesa necessiten una escala mínima per constituir una opció de consum amb una mica de cara i ulls o que no es limiti a una "existència per militància d'uns quants" –cosa que d'altra banda pot ser plenament satisfactòria per a aquestes persones–, com les xarxes d'intercanvi o les monedes socials. En general, la manca de participants pot ser deguda a una mala comunicació, a un funcionament poc pràctic, a una exigència excessiva de compromís...
- Un pes excessiu sobre el treball voluntari. Hi ha iniciatives que requereixen un mínim d'hores de dedicació diària per funcionar, que només algunes persones poden assumir de manera voluntària.

A la Guia Pràctica (p. 24) donem algunes orientacions per a un bon funcionament grupal, en el sentit participatiu i operatiu.

Les economies col·laboratives, podrien ser majoritàries?

És inevitable preguntar-s'ho: poden ser realment la llavor d'un altre model econòmic, normalitzat? O són una anècdota activista condemnada a viure a la marginalitat?

El temps ho dirà. El que ja està dient l'actualitat és que **les economies col·laboratives s'estan expandint**: estan arribant més i més al ciutadà mig, es popularitzen, es normalitzen...

Les fórmules econòmiques comunitàries han sorgit des de la societat civil *activista*, en el sentit que està moguda per un ànim transformador per motius ètics, polítics o de valors: per trencar un model econòmic governat per grans poders amb les injustícies que du associades (economia social i solidària), per establir relacions més equitatives en el marc laboral (cas de les cooperatives de treball), per sostenibilitat... Les iniciatives activistes s'estan expandint, i de dues maneres: la rèplica o multiplicació –sorgeixen nous projectes– i l'ampliació –iniciatives que creixen en nombre de participants, i no només d'entre la ciutadania més sensibilitzada.

Avui les fórmules col·laboratives estan sent adoptades també des de l'"arena convencional". Empreses (velles o noves), entitats o administracions que no tenen com a motor la vocació transformadora estan reproduint les noves pràctiques, ja sigui perquè veuen que connecten amb valors de la societat, o perquè avui són econòmicament més viables.

Què està passant, en cadascuna d'aquestes vies d'expansió de les economies comunitàries?

LES INICIATIVES ACTIVISTES ES MULTIPLIQUEN...

Vegem-ho a través d'unes quantes xifres:

- Al web **intercanvis.net**, que recull els **mercats i les xarxes d'intercanvi a Catalunya**, actualment hi trobem **132 experiències**. Segons la Clàudia Manyà, una de les promotores del web, fa 10 anys només n'hi havia dues.
- L'any 2010 hi havia 163 **bancs del temps** a tot l'Estat. En tancar aquesta edició **n'hi ha 366**, tot i que es calcula que un centenar estan inactius.⁵
- De **grups i cooperatives de consum ecològic**, a Catalunya hem passat de menys de deu grups a l'entrada dels anys 2000 a **uns 120 en l'actualitat**.⁶ En molts casos, els grups més veterans acompanyen la creació dels nous grups, sovint a partir de les seves llistes d'espera de participants.
- També hi ha hagut una expansió en el món dels **grups de criança compartida** i l'educació lliure. A la *Xarxa d'Educació Lliure*, el 2005 érem uns 5 o 6 projectes (escoles) que feïem coses junts sense estructura. Ara som una associació estructurada amb 18 projectes adherits, més de 500 individus i famílies sòcies i moltes consultes de noves famílies i professionals interessats a crear nous projectes.
- **Som Energia**: aquesta cooperativa de producció i comercialització d'electricitat renovable va néixer el desembre del 2010, amb gairebé 1.000 socis i sòcies. Aquest setembre acaba d'arribar als 10.000, i segueix pujant. En aquest procés de creixement s'hi han combinat l'augment de funcions operatives professionalitzades i la constitució de grups locals de voluntaris, que es dediquen a difondre el projecte pel seu territori. Els voluntaris tenen veu i vot a les assemblees generals, i són la base social del projecte: *Sense l'esforç dels grups locals, cap dels resultats assolits no hagués estat possible*.⁹
- **Projecte Fiare**: aquest projecte de banca ètica ha passat de 1.811 socis a finals del 2010 a 4.405 aquest mes d'agost, i el nombre de dipòsits i llibretes obertes no deixa de créixer. Fiare també està constituïda per 12 delegacions territorials que s'encarreguen de difondre i dinamitzar el projecte als territoris respectius.

...I S'AMPLIEN

Dintre de l'economia col·laborativa hi ha **iniciatives que estan guanyant molta envergadura**. Un exemple paradigmàtic a nivell global pot ser la quantitat de persones que contribueixen a la Wikipedia (més de 77.000).⁷ Si ens centrem en les iniciatives del nostre entorn, hi trobem casos de creixement notables:

- Dintre dels **grups i cooperatives de consum**, un exemple seria l'associació navarresa **Landare**. Quan es va crear, el 1993, hi participaven 25 unitats familiars. A data d'avui subministra a 1.900 unitats familiars aliments i altres productes, i té dos locals.⁸ Segons ens expliquen, *la clau de l'èxit rau per un costat en la participació en els grups de treball voluntaris, i per l'altre en la professionalització, en primer lloc de les treballadores (16 actualment) i des de fa cinc anys de la gerència. El control dels comptes i l'ordre a la Junta han fet possible respondre al creixement sense perdre els valors inicials*.

Tanmateix, hi ha **iniciatives que no s'amplien**, en alguns casos per mancances organitzatives però en d'altres per decisió estratègica:

- **La necessitat de fer part de la feina de manera no voluntària**. Si cal un mínim d'hores de dedicació diària per funcionar i no es disposa de persones que ho puguin fer voluntàriament, i si la iniciativa no té mitjans –o voluntat– per remunerar algun

5. Associació per al Desenvolupament dels Bancs del Temps.

6. Segons la base de dades de La Repera, un espai de trobada de grups de consum.

7. en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About.

8. La mitjana d'unitats familiars entre les iniciatives no professionalitzades és de 30.

9. Memòria Social 2012 de Som Energia.

10. Vegeu la secció El Poder de la Comunitat del número 39 d'Opcions.

11. universocrowdfunding.com.

12. B. Matofska, de *Compare and Share*. tinyurl.com/dadesConsumColab.

Iniciatives de tipus diversos munten horts urbans

lloc de treball, no podrà créixer més enllà d'una mida determinada. Els tres projectes que hem posat com a exemples d'ampliació combinen les feines voluntàries amb les professionalitzades, i alhora demostren que es poden conciliar una presa de decisions democràtica i el tarannà transformador amb un projecte operatiu.

- **La voluntat de tenir un funcionament molt relacional o participatiu.** En general, les organitzacions que volen basar-se essencialment en una presa de decisions molt assembleària i amb poques estructures de delegació tendeixen a no créixer en escala. És el cas del grup de consum L'Aixada: *Nosaltres ens autolimitem per qüestions organitzatives. [...] Funcionem a base de consens, i [...] el consens ja no és eficient, amb més de 40 famílies.* O el grup de consum El Rusc: *És com molt delicat lo d'ampliar, perquè canvia bastant el funcionament de la cooperativa, i el funcionament és el caràcter de la cooperativa en si; com et trobes i com es gestionen les coses... Fer més gran la cooperativa significa canviar el model de cooperativa.*
- **La voluntat de no créixer per poder ser funcional.** És el cas d'iniciatives en les quals, per la seva naturalesa, és imprescindible la creació d'espais de contacte proper entre els participants, i per tant es limita la quantitat de persones al col·lectiu. Un exemple serien els grups de criança, ens ho explica la Xarxa d'Escoles Lliures: *per mantenir un entorn relaxat i tranquil, i perquè sigui viable poder estar per totes les criatures amb l'atenció que creiem que requereixen, hi ha un límit de gent (de 5 a 10 criatures per adult). Posar més adults si hi ha més infants no val, perquè*

amb massa persones l'ambient no és el mateix. Hi ha altres tipus d'iniciatives, en canvi, a les quals comptar amb més participants els permetria funcionar de manera més eficient.

MAINSTREAMING, O EL SALT A L'ECONOMIA CONVENCIONAL

En l'argot se'n diu *translació*, i al món anglosaxó se'n diu *mainstreaming*: empreses, administracions, associacions, entitats de qualsevol tipus però fora del món activista o transformador estan adoptant fórmules col·laboratives en les seves iniciatives. En un article anterior sobre les Innovacions Comunitàries en Sostenibilitat ja mencionàvem el **caràcter de trencaglaç de l'experimentació de la societat civil en noves economies**: *Moltes vegades les Innovacions Comunitàries (ICOS) serveixen com a "camps de proves" dels quals beuen tant el sector privat com l'administració pública per veure en què pot ser interessant invertir i en què no. Això reafirma aquesta idea de les ICOS com a espais d'innovació que comencen sent marginals però que, si funcionen, poden expandir-se i sortir de la marginalitat.*¹⁰

Així, avui trobem petites experiències altament polititzades i basades en el treball voluntari, i iniciatives molt professionalitzades i sense cap vocació activista, que a la pràctica es dediquen a fer una cosa molt similar, si més no pel que fa a les accions tangibles, i usant en major o menor mesura fórmules col·laboratives. Entre aquest dos pols hi pot haver moltes gradacions, tal com il·lustra el gràfic per al cas dels horts urbans per a l'autoconsum.

La societat civil ha impulsat els horts comunitaris, com a pràctica concreta, dintre del seu objectiu activista d'impulsar canvis en el model agroalimentari,

i/o en la relació amb l'espai públic a la ciutat, i de reconnectar amb la terra i amb l'alimentació. Així ha anat generant un context fèrtil i una massa crítica predisposada a veure amb bons ulls i acollir iniciatives d'horticultura ecològica a les ciutats com a font d'aliments, com a alternativa d'oci, com a espai de relació comunitària, com a forma de millorar el benestar a l'espai públic... A partir d'aquí, des del món convencional es comencen a muntar horts urbans. La societat civil ha fet de trencaglaç tant en el terreny cultural com en el de l'experimentació pràctica.

Aquest salt de les economies comunitàries des del món activista cap a l'arena convencional és especialment significatiu; és un símptoma que poden deixar de ser alternatives per esdevenir "corrents". Avui ja són força corrents les iniciatives de consum col·laboratiu, i cada cop més:

- El web **consumcollaboratiu.com** recull actualment **unes 200 iniciatives de consum col·laboratiu** de tot l'Estat.
- També hi veiem que a **SocialCar** (lloguer de cotxes entre particulars) s'hi han apuntat en menys de dos anys **7.000 conductors i 1.500 vehicles**.
- El 2012, el micromecenatge (*crowdfunding*) **va créixer un 65% a Europa**. Entre tots els projectes que van poder tirar endavant gràcies a aquesta fórmula van recollir uns **735 milions d'euros en aportacions**.¹¹ A l'Estat els diners obtinguts s'han incrementat en un 40% en un any.
- Al Regne Unit l'"economia del compartir" equival a l'1'3% del PIB, i s'estima que arribarà al 15% en cinc anys.¹²
- La revista Forbes estima que aquest any les persones que lloguen coses

pròpies ingressaran més de 3.500 milions de dòlars, un 25% més que l'any passat.¹³

UN ALTRE TERRENY PER AL RENTAT D'IMATGE?

Amb les fórmules econòmiques col·laboratives pot produir-se el mateix fenomen que ja fa temps que està ocorrent sobretot en el marc de l'anomenada Responsabilitat Social Corporativa: hi ha *greenwashing* (aparentes voluntat ecològica però la teva acció principal no és gens sostenible), hi ha *bluewashing* (aparentes voluntat de justícia social però la teva acció principal no és gens "justa"), i hi pot haver **collaborative washing**: aparentar que estàs per un model econòmic col·laboratiu però actuar principalment conservant els trets que la societat civil combat en generar les economies col·laboratives (control centralitzat, acumulació de poder, comportament insostenible...).

¿Passarà amb l'economia col·laborativa el mateix que amb la paraula sostenibilitat, que de tant fer-ne bandera de conveniència ja no li podem fer cas? La Joana Conill, activista i investigadora en economies col·laboratives, ho expressa així: *Els agents amb capacitat d'inversió, i per tant amb capacitat de fer arribar missatges a molta gent en poc temps, es caracteritzen per discursos instantanis, que perden valors importants pel camí, i perden per tant part de la riquesa de la cultura de la sostenibilitat.*

Hi ha uns quants trets clau que donen a les fórmules econòmiques col·laboratives el caràcter més transformador, i que poden mancar quan són adoptades sense aquesta intencionalitat. En destaquem un parell:

- **Vinculació amb la comunitat.** En Fernando Sabín, membre del col·lectiu EnRed i un dels promotors del Mercat Social de Madrid, ens parla del risc de perdre-la: *si els agents majoritaris són paracaigudistes que no estan vinculats a les comunitats (que també poden ser virtuals), es perdrà una de les aportacions fonamentals d'aquestes iniciatives econòmiques de base comunitària.* O l'Albert Cañigüeral, un dels principals impulsors del consum col·laboratiu a l'Estat i membre de Ouishare: *En moltes de les iniciatives hi ha un delicat equilibri entre els beneficis tangibles (econòmics, de temps, etc.) i els intangibles (construir comunitat, sentir-se intel·ligent, etc.). Els agents majoritaris poden no estar capacitats per mantenir-se en aquest equilibri, descuidant sobretot els intangibles. A més, és possible que el fracàs d'iniciatives impulsades per agents majoritaris afecti negativament la percepció global del món del consum col·laboratiu. [...] Si no es (re)genera la comunitat, els serveis de consum col·laboratiu perden gran part del seu valor, i a més és probable que fracassin a mig termini.*

- **Democràcia i participació en els processos.** Per exemple, parlant de projectes col·laboratius impulsats des d'una administració local, la Miren Rekondo—activista en les innovacions comunitàries i col·laboradora del CRIC—senyala que *existeix una tendència general a relacions paternalistes entre tècnics/ques municipals i ciutadans/les, en les quals els tècnics tenen dificultats per cedir poder cap als ciutadans, i aquests dipositen sobre les institucions la capacitat de decisió.*

Per tal de conèixer bé la naturalesa d'una iniciativa col·laborativa, el valor més aclamat per diverses fonts consultades durant l'elaboració d'aquest Quadern és **la transparència**. De fet, l'Albert Cañigüeral explica que *lo interessant amb això del collaborative washing és que els usuaris són molt exigents, i que la transparència és un valor cada vegada més reclamat: si alguna cosa no és el que diu ser, no tindrà èxit.*

Que la "puresa transformadora", però, no ens impedeixi veure el bosc. Moltes fórmules col·laboratives estan intrínsecament associades per exemple amb un menor ús de recursos naturals, sigui qui sigui qui les impulsa, i sigui quina sigui la seva motivació. Moltes fórmules col·laboratives confereixen al participant una entitat de subjecte més alta que la del clàssic consumidor-comprador, encara que no hi participi en el "nucli dur" o que no li donin un sentit de comunitat fort.

Benvingudes siguin les fórmules menys "profundament transformadores". La lluita d'una societat civil activa i vigilant continua, i tota iniciativa que vagi més o menys intencionalment cap als valors perseguits, suma. De fet, les noves pràctiques econòmiques, i més com més normalitzades estiguin, fan un paper molt important en els potencials canvis en les macroestructures econòmiques i polítiques. D'això en parlem a la pàgina següent.

Taller Com cuinar amb miso a la cooperativa de consum Cydònia. Foto: Joan Bramona

13. tinyurl.com/forbesEconColab.

14. En una entrevista publicada al periòdic Diagonal (tinyurl.com/HarveyDiagonal).

15. L'autor es refereix a donar resposta a com gestionar els recursos de propietat comuna a nivell global.

16. Secció El Poder de la Comunitat al n. 42, estudi central al n. 23.

Un hort urbà per parar el canvi climàtic global?

Les fórmules econòmiques col·laboratives ofereixen espais d'articulació col·lectiva a través dels quals podem satisfer ara i aquí necessitats d'una altra manera, amb l'ajuda d'internet i des del nou paradigma que és la cultura P2P (vegeu la p. 14). Aquests espais constitueixen microcontextos en què resulta més fàcil crear noves pràctiques, aplicar valors... però xoquen amb els límits que imposa el macrocontext, les grans estructures politico-econòmiques.

Gramsci deia que, quan es fa la Revolució Francesa, ja s'ha guanyat abans: la nova concepció del món ha desplaçat silenciosament l'antiga, deixant fora de joc els poders de l'Antic Règim gairebé sense que se n'adonin

A algú li podria arribar a semblar innocent, per no dir una frivolitat, dedicar les nostres ganes de transformar i de lluitar per una societat justa i sostenible a muntar, per exemple, uns horts urbans col·lectius, que en el millor dels casos podran produir la verdures d'unes quantes famílies del barri, mentre assistim a la pèrdua de milions d'hectàrees de terra fèrtil, de segles d'acumulació de cultura camperola global, de milers de varietats autòctones anualment, de milions de petites explotacions agrícoles, etc. Però... potser no és una frivolitat. Plantegem-nos aquesta pregunta inicial: **les iniciatives micro, ajuden en alguna mesura a les transformacions macro? O el seu paper és anecdòtic, o fins i tot contraproduent pel fet que ens distreuen de l'objectiu rellevant?**

No hi ha res de dolent a tenir un hort comunitari, però hem de preocupar-nos

dels comuns a gran escala, afirma el reconegut geògraf i antropòleg David Harvey.¹⁴ I continua reflexionant sobre com congeniar les diferents escales en la gestió dels comuns: *Aquestes coses¹⁵ no succeeixen mitjançant assemblees, i només perquè la gent proposi plans fantàstics a nivell local, això no significa que aquests plans funcionin a nivell regional, o a escala global. De manera que m'agradaria injectar la noció de diferents "escales" d'organització en la nostra conversa col·lectiva sobre desenvolupament, sostenibilitat i urbanització. Hem de desenvolupar organitzacions, mecanismes, discursos i aparells capaços de tractar aquests problemes a escala global.*

Un hort urbà comunitari de gestió assembleària en un solar en desús d'un barri; l'establiment d'un sistema de recollida d'escombraries porta a porta en una província; la gestió de la pesca de la tonyina vermella al Mediterrani mitjançant l'ús d'arts sostenibles de pesca i quotes estrictes; la gestió de l'escalfament global mitjançant un sistema de quotes personals d'emissions a escala global. Totes aquestes iniciatives –que anem coneixent a Opcions–¹⁶ són, d'alguna manera, formes de gestió dels "comuns" però a escales molt diferents, i que requereixen també eines i sistemes molt diferents, espais de

decisió diferents, mecanismes de control diferents...

Nosaltres pensem que és rellevant que les iniciatives comunitàries, les articulacions col·lectives i col·laboratives, les economies cooperatives... a petita escala, de les que estem parlant en aquest Quadern, **tinguin perspectiva del context general.** De la mateixa manera que les transformacions individuals necessiten la perspectiva de les transformacions col·lectives. És a dir: tenir en compte les connexions entre diferents escales de les quals parla Harvey, i com ens afecten més enllà del nostre context immediat, i com podem influir sobre elles; de vegades formant part d'altres xarxes o moviments més amplis, de vegades simplement fent-ho explícit en les activitats de divulgació, de vegades amb criteris en decisions de compra, etc.

EL XOC AMB LES ESTRUCTURES

No perdre aquesta perspectiva és important no només per garantir una contribució a la transformació social, sinó també perquè les nostres pròpies possibilitats de viabilitat i expansió com a projectes col·lectius estan afectades/condicionades per aquests contextos o escales més llunyanes. No funcionarà crear bombolles aïllades que de fet poden constituir en realitat espais endo-

gàmics, si no elitistes, perquè un context depredador se les menjarà.

I és que els processos d'ampliar o popularitzar les iniciatives comunitàries, buscant eixamplar les possibilitats i la dimensió dels cercles virtuosos, xoquen en molts casos amb barreres internes organitzatives, tal com vèiem a l'apartat anterior (p. 19), però també amb **els limitants que imposen les estructures socials, polítiques, econòmiques... del context macro**. Per exemple, recentment la cooperativa Som Energia ens explicava que *la llei de liberalització del mercat del sector energètic només permetia comercialitzar electricitat a empreses del registre mercantil, i no a cooperatives. Va ser la lluita de les cooperatives energètiques històriques el que va fer possible un canvi en la llei, que avui permet que existeixi Som Energia, amb 10.000 socis*. Prendre perspectiva del context i lluitar organitzadament per canviar-lo serà necessari per a la simple viabilitat de les microiniciatives.

La transició cap a estils de vida més sostenibles comporta de totes totes canvis macro: canvi social i cultural, canvis en el model econòmic i en les estructures polítiques. De fet, bona part d'aquest canvi passa per una regeneració democràtica en el sentit profund de la paraula –no parlem de reforma electoral o parlamentària. A algú li pot xocar la relació de conceptes (democràcia i sostenibilitat), per ser coses que no tenen massa a veure,

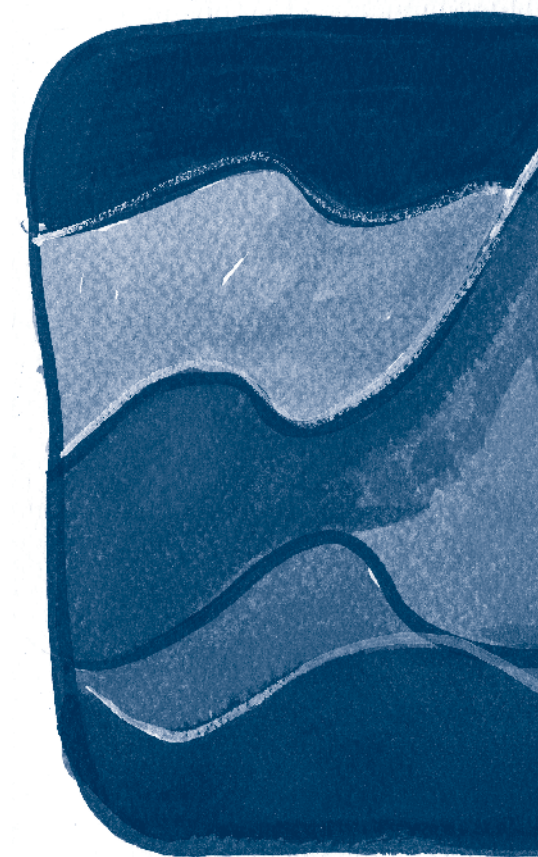
No és sostenible crear bombolles dissidents i aïllades. És necessari entendre el paper dels petits espais comunitaris, que drenen cap al conjunt de la societat, per ajudar-los a trobar sentit i direcció en el seu dia a dia

desitjables totes dues però independents. Fa dos anys, just abans del 15M, vam fer uns tallers participatius de construcció d'escenaris de futur amb persones d'empreses, administració, universitat, economies col·laboratives,

moviments socials, etc.; d'entre 35 factors de canvi de tota mena, el que va ser escollit com a més important per caminar cap a estils de vida sostenibles, i amb força unanimitat, va ser la regeneració democràtica. Poques setmanes més tard, el 15M venia a posar aquesta regeneració en la centralitat de l'agenda política.

L'ONA DE FONTS

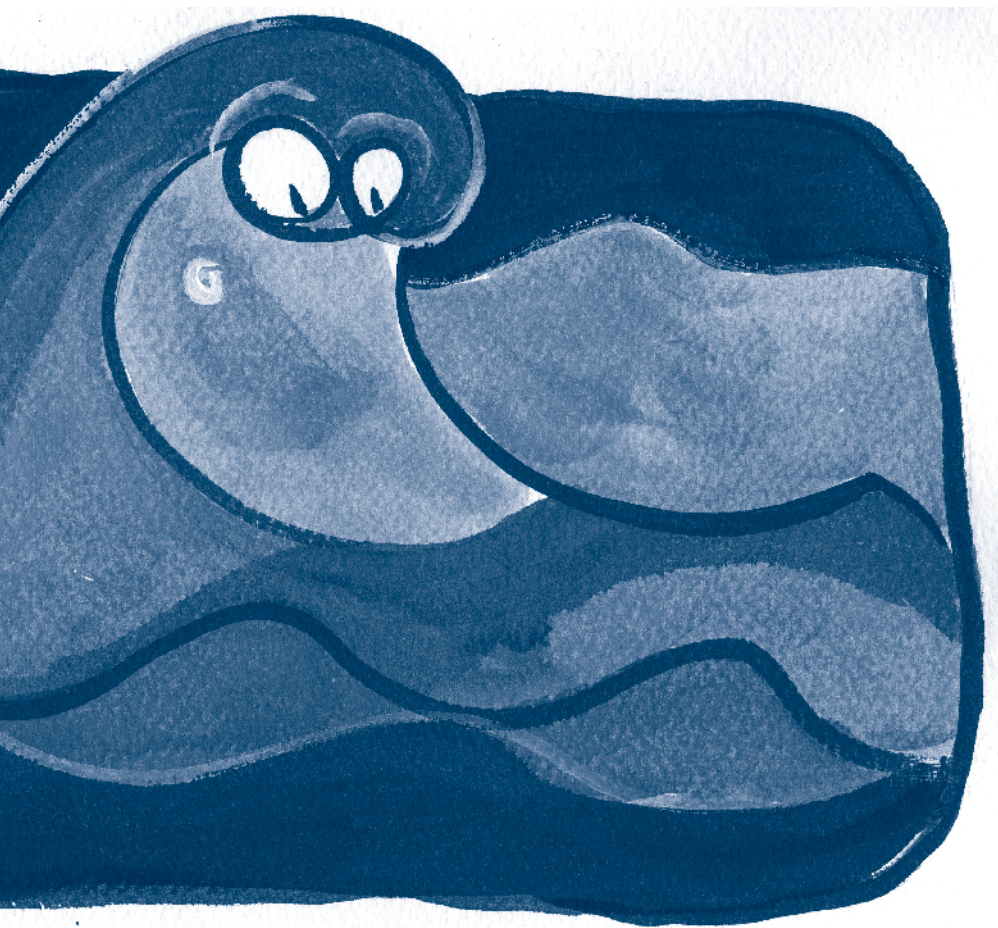
Aleshores: ¿es tracta d'oblidar-nos per ara d'iniciatives comunitàries de petita escala, i centrar la nostra energia en aquests canvis estructurals, en els comuns globals, en la regeneració democràtica..., una mica així com *fem primer una cosa i després l'altra*? Des de la nostra percepció, treballar en les petites escales i iniciatives i en les escales macro són parts necessàries d'un mateix procés. L'editor Amador Fernández-Savater, inspirant-se en Gramsci, reflexionava en un article molt recomanable, parlant dels canvis estructurals, diguem-ne revolució o com vulguem, que **aquests canvis ocorren com una ona de fonts; són un lent i fins i tot silencios desplaçament de l'hegemonia cultural**, que és, en paraules del filòsof Cornelius Castoriadis, *el que compta i el que no compta, el que té sentit i el que no en té, una definició inscrita, no en els llibres, sinó en el "ser" mateix de les coses: l'actuar dels éssers humans, les seves relacions, la seva organització, la seva percepció del que és, la seva afirmació i cerca d'allò que val, la materialitat dels objectes que produeixen, utilitzen i consumeixen*.¹⁷ Gramsci deia que, quan es fa la Revolució Francesa, *ja s'ha guanyat abans: la nova concepció del món ha desplaçat silenciosament l'antiga, deixant fora de joc els poders de l'Antic Règim gairebé sense que se n'adonin*. Amador Fernández-Savater ho resumeix així: *La política no és en primer lloc una qüestió de denúncia i de conscienciació, perquè cap gota no fa vessar el got i el que està malament es pot tolerar indefinidament, sinó una espècie de canvi de pell pel qual ens fem sensibles a això o al·lèrgics a allò. No passa per convèncer (discurs) o seduir (màrqueting), sinó més aviat per obrir tota mena d'espais en els quals fer una experiència d'una altra forma de vida, d'una altra definició de la realitat, d'una altra visió del*

món. En la disputa per l'hegemonia, la pell –la teva, la meua, la de tots– és el camp de batalla.

Per tot això, el terreny social de la microexperimentació, i en particular les iniciatives col·lectives o col·laboratives que sorgeixen en la cerca d'altres formes de satisfer necessitats, **són espais que acceleren, aprofundeixen, faciliten... i poden tenir un paper rellevant en el canvi cultural i social, en el desplaçament silencios**. Perquè, com a espais que ajunten persones des de la pràctica, es fan accessibles i seductors per a moltes persones que no se senten atretes per purs espais polítics de reivindicació, o almenys no de manera sostinguda –hem observat aquesta dinàmica en l'ebullició i extensió de molts projectes d'aquest tipus després que baixés el *momentum* del 15M.

I és que, com observen teories de l'aprenentatge i com hem dit en articles anteriors, moltes vegades són les pràctiques les que canvien els valors, i no a l'inrevés. Intentar fer coses bàsiques del dia a dia d'una altra manera, comptar amb l'altre per satisfer les nostres necessitats, organitzar-nos per estar millor... **tot són activadors d'aquest**

teixos no només com a facilitadors d'altres maneres de satisfer necessitats, sinó també com a part d'aquest canvi global, d'aquest context en canvi i d'aquesta necessitat de crear teixit organitzat, serà més fàcil que puguin contribuir-hi de manera directa. Podríem dir-ne *politització de les noves pràctiques col·lectives*, i no per fer-les més pures o més rígides –de fet en molts casos al contrari–, sinó **per ajudar-les a trobar sentit i direcció en el seu dia a dia**. I és que entendre's a si mateixes com a part d'aquesta ona de fons pot ser d'ajuda en alguns dels dilemes que comentàvem a les pàgines anteriors. Per exemple, per saber quan val la pena ser rígids pel que fa a criteris per definir un camí i quan convé relaxar paràmetres per sumar i arribar a altres sectors socials, etc.

Però també en la direcció contrària: les noves pràctiques tenen un poder transformador en si mateixes, i **els moviments socials es consoliden i arrel·len amb més força si incorporen noves**

Cal equipar els espais més purament reivindicatius amb noves pràctiques que facin integrar la construcció d'alternatives viables i vivibles, més enllà de l'esperit de crítica i resistència

pràctiques en el seu si. És a dir, també cal equipar els espais més purament reivindicatius amb noves pràctiques que resolguin necessitats quotidianes, que facin integrar la **construcció d'alternatives viables i vivibles, més enllà de l'esperit de crítica i resistència**. Mentre al mercat d'intercanvi es recullen signatures per a la Iniciativa Legislativa Popular de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), en un cantó del local de la PAH es crea una botiga gratis els dies d'assemblea, es creen uns horts comunitaris al bloc recuperat als bancs, i una xarxa d'intercanvis entre els afectats. Real com la vida mateixa.

mudar la pell: canvi en la nostra manera de mirar l'altre i de construir els nostres valors, desenvolupament de la nostra pròpia anàlisi crítica de la realitat. Però no només ens aporta el sentit crític, també sentit constructiu, ja que **és intentant-ho quan entens com és de complex, i també potent, construir alternatives reals i viables**.

DEL FONS A LA SUPERFÍCIE

Però, com dèiem al principi, no podem perdre la perspectiva de les escales, del fet que l'ona de fons agafa força transformadora de veritat quan articula poder per canviar l'hegemonia cultural, per canviar totes les estructures –econòmica, política, social. Quan, com ens explicava un amic surfista, l'ona de fons xoca amb quelcom al sòl marí i genera un reflex a la superfície: una ona amb cresta que arriba a la platja per desfer els castells de sorra i crear noves dunes. Perquè probablement no és sostenible crear bombolles dissidents i aïllades; en canvi, sí que **és ne-**

cessari entendre el paper pioner dels espais comunitaris de petita escala, que drenen de diverses maneres cap al conjunt de la societat. Ens interessa un mercat social que sigui majoritari, no només per a militants; una educació que reculli l'aprenentatge sorgit de l'experimentació de les escoles lliures i dels grups de criança, però que sigui pública i universal; que tothom pugui accedir a productes agroecològics de proximitat, bé en cooperatives, als mercats municipals o en botigues; etc. I aquest potser és un dels reptes del creixent univers d'iniciatives col·laboratives: ser rellevants en la construcció d'un teixit social que lideri el canvi. La regeneració democràtica consisteix principalment, sens dubte, en la constitució d'un teixit social fort que pugui acompanyar i empènyer aquest procés de transformació, per tal **que en algun moment l'ona de fons emergeixi a la superfície amb tota potència, però també amb tota la viabilitat i efectivitat**.

Per a les iniciatives col·laboratives és rellevant prendre consciència d'aquest paper. En la mesura que els espais col·lectius d'innovació social i de participació s'entenguin a si ma-

17. Amador Fdez-Savater: *Fuerza y poder. Reimaginar la revolución*. eldiario.es, 19 de juliol del 2013 (tinyurl.com/SavaterFuerza-y-Poder)

Quins béns i serveis?

Un catàleg inspirador del que proporcionen les economies comunitàries

Hem fet una selecció inspiradora de projectes en àmbits ben diversos; no pretén pas ser un catàleg complet, ni molt menys! N'hi ha de diferents escales i formes de funcionament, des del lideratge comunitari fins a empreses que operen en un marc de consum col·laboratiu.

BÉNS I SERVEIS PER INTERCANVI

Els **mercats** i les **xarxes d'intercanvi** possibiliten l'intercanvi de béns entre persones sense diners pel mig, i alhora teixeixen noves relacions de recolzament en la comunitat. Els mercats es fan en un espai físic amb més o menys regularitat, i les xarxes normalment s'articulen per internet a base de llistes, xarxes socials o webs que publiquen ofertes i demandes. També hi ha webs de **graticiclatge**, en què es publiquen ofertes i demandes sense necessitat de formar part d'una xarxa.

- Web de mercats i xarxes d'intercanvi de Catalunya: **intercanvis.net**.
- Recopilació dels 20 millors webs d'intercanvi a l'Estat: **sindinero.org/blog/archives/7562**.
- Graticiclatge: **reutil.net**, **intercanvis.org**, **etru-ekko.com**, **nolotiro.org**. N'hi ha per a objectes específics, per exemple per a coses infantils: **creciclando.com**. O per a material i llibres escolars: **www.truequebook.es**. O per a llibres en general: **libroscompartidos.com**.

Per als intercanvis hi ha l'opció de crear una **moneda social** (o local, alternativa...). En algu-

nes comunitats és una moneda permanent que complementa, o arriba a substituir, la moneda oficial.

- A Catalunya: **mercatecosol.cat**. A València: **rscsol.wordpress.com/que-es-el-sol**.
- Pistes per muntar una moneda social a **ti-nyurl.com/muntarMonedaSocial**.

Els **bancs del temps** són molt similars a les xarxes però la moneda de canvi és el temps. No s'hi intercanvien objectes sinó coneixements, habilitats i serveis. Diversos ajuntaments en promouen.

- Mapa de bancs del temps i monedes socials de tot l'Estat: **vivirsinempleo.org**.
- Assessorament i espai web per crear-ne un, i mapa amb els bancs del temps i monedes socials a l'Estat: **adbd.org**.

La Trobada, el restaurant del temps és el primer restaurant del país en què part de la clientela paga amb diners i part amb temps. **la-trobada.drupalgardens.com**

Coneixes més projectes comunitaris?

Al nou Banc de Recursos que estem preparant al nostre web hi haurà un mapa d'iniciatives participatiu en què tots i totes n'hi podrem afegir.

HABITATGE I ESPAI PÚBLIC

Hi ha diversos tipus de **projectes col·lectius d'habitatge**. Per exemple, el **co-housing** (**co-housing.org**) és un concepte bastant desenvolupat al Nord d'Europa i als Estats Units que combina els avantatges clàssics de la propietat privada amb els beneficis dels equipaments i espais compartits i de les relacions veïnals estretes (corresponsabilitat, xarxa de confiança).

- Projectes dins i fora de l'Estat i eines per a la creació de projectes: **masqueunacasa.org**.
- Assessorament i associacions d'ajuda a l'habitatge col·laboratiu: **sostrecivic.org**, **celobert.coop**, **colectivocover.wordpress.com**.
- Un dels molts projectes que estan apareixent, inspirats en el model *co-housing*: **entrepatis.org**, a Madrid.
- *Cloudhousing*, o habitatges amb pagament per ús i espais comuns: **vidamesfacil.com**.

També sorgeixen experiències autoorganitzades d'habitatge **de cara a la jubilació i a la vellesa**, per trobar suport i atenció per a les necessitats d'aquesta etapa vital de manera col·lectiva.

- **trabensol.org** o **jubilares.es** a Madrid, **houseki-de.org** a Donosti, **tinyurl.com/cooperativaLosMilagros** a Màlaga.

L'habilitació d'**espais socials comunitaris de barri** és un fenomen especialment interessant dintre de les iniciatives col·laboratives, per una banda perquè sol tenir un efecte activador d'altres iniciatives, i per una altra perquè és un indicador de certa maduresa i potència del teixit comunitari. Uns veïns lloguen o demanen a l'ajuntament un espai en desús, o hi entren, i hi ubiquen projectes de tot tipus.

- **canbatllo.wordpress.com**, **labase.info** i **ate-neuflordemaig.wordpress.com** als barris de Sants, Poble Sec i Poble Nou de Barcelona.
- El Centro Social Seco (**cs-seco.org**) i La Tabacalera (**latabacalera.net**) a Lavapiés i Puente de Vallecas de Madrid.
- A **viveroiniciativasciudadanas.net** hi ha molta informació, iniciatives, eines... entorn de les iniciatives ciutadanes en l'espai públic: creació de jardins urbans, recuperació de terrats per a usos col·lectius o culturals (**entretejas.org**, **en-cajesurbanos.com**), etc.
- Assessorament *on-line* per al cas de recuperar patrimoni immobiliari inutilitzat: **increasis.org**.

- La Casa Invisible a Màlaga (**www.lainvisible.net**).
- Un cas en què no s'habilita un edifici sinó un solar: **elcampodecebada.org**, a Madrid.

I en aquest àmbit també hi trobem, per altra banda, les experiències de **comunitats rurals sostenibles**, que actualment estan en ebullició. Algunes s'agrupen entorn de la Red Ibérica de Ecoaldeas (**rie.ecovillage.org/es/red-iberica-de-ecoaldeas**). Tambien hi ha iniciatives en entorns més periurbans, poden haver comprat els espais i usar-los de manera cooperativa, o okupar espais en desús...

- Comunitat rur-bana **canmasdeu.net** a Barcelona, la colònia ecoindustrial **calafou.org** a Vallbona d'Anoia, **reviuresolanell.com** a Tarragona, les diferents Corralas a Sevilla (**corralalibertad.blogspot.com.es**) per a persones afectades per desnonaments... o un veterà referent: **Lakabe** (**rie.ecovillage.org/es/lakabe**).

MOBILITAT

Un dels àmbits en què el consum col·laboratiu està més desenvolupat són els **desplaçaments en cotxe**, en diferents models.

- *Carpooling* o viatge en cotxe compartit (busco/ofereixo vehicle per fer un trajecte com a acompanyant): **blablacar.es**, **amovens.com/es**, **carpooling.es**.
- *Carsharing* (lloguer de cotxes de curta durada, habitualment per a trajectes curts): **avancar.es**.
- *Social car* (particulars que ofereixen el seu vehicle en lloguer): **socialcar.com**.

Per **moure'ns en bici** també hi ha moltes possibilitats.

- Mapa de ciutats amb servei de bicicletes públiques i altres recursos per a bicis: **sites.google.com/site/circularenbici**.
- Associacions i grups de ciclistes que dinamitzen tallers d'autoreparació: **biciclot.net** a Barcelona, **madrid.bicicritica.com/Taller_Critico** a Madrid, **www.pedalea.org/inicio/Que-hacemos/taller** o **lacicleria.com** a Zaragoza, aquesta última és una iniciativa més integral des de l'economia social.

VACANCES I ALLOTJAMENT

El viatjar és un altre dels àmbits en què el consum col·laboratiu ha desenvolupat interessants xarxes i plataformes. També hi ha tot un univers d'associacions per a l'oci durant les vacances, entorn d'activitats, enfocaments, etc. Algunes iniciatives ofereixen **allotjament gratuït**, és a dir: t'acullen a casa per períodes curts mentre viatges, i fins i tot poden fer-te d'amfitrions.

- esp.hospitalityclub.org (la xarxa d'acollida gratuïta més gran del món), travelersfortravelers.com, globalfreeloaders.com... La més coneguda probablement és coachsrfing.org, que gestiona una xarxa de 6 milions de viatgers.
- wwwoof.net és una xarxa per viatjar intercanviant allotjament i menjar per feina a granges ecològiques de tot el món.

Hi ha una recopilació d'iniciatives a tot el món a tinyurl.com/mundoPorLibre.

Una altra modalitat és l'**intercanvi de cases**: intercanviar casa teva amb algú que vol visitar el teu país o ciutat.

- D'àmbit català o espanyol: intercambiodecasa.es, homecompartia.com.
- Plataformes internacionals: knok.com, mytwinplace.com.

També hi ha empreses de consum col·laboratiu que articulen plataformes a través de les quals pots oferir i buscar habitacions per a **allotjaments de curta durada**.

- La més coneguda: airbnb.es.
- L'homòloga espanyola: facebook.com/Alterkeys.spain.

FINANCES

És un àmbit especialment complex, i les iniciatives hi juguen amb menys marge per a l'error. Tanmateix hi ha força iniciatives, i algunes han assolit una escala gens menyspreable els darrers anys.

- Són ben conegudes la cooperativa de finances alternatives per a projectes d'economia social coop57.coop, i el projecte de banca ètica de base (sorgit per iniciativa de persones i entitats) projectofiare.com.
- En un pla de suport mutu de curta distància sorgeixen les **Comunitats d'Autofinançades** (CAF), en què els socis (10-30) aporten petites quantitats de diners a un fons que servirà per fer

petits préstecs (350€ de mitjana) als socis, per cobrir despeses com reparacions, enviament de diners al país d'origen, llibres per a l'escola dels nens... comunidadescafe.org

- El **micromecenatge** o finançament col·lectiu (*crowdfunding*) és una altra manera de reunir diners per tirar endavant projectes. Algunes plataformes que donen suport especialment a projectes amb valors socials, per exemple d'economia col·laborativa: goteo.org, verkami.com, worldcoo.com. Tenim informació general i una recopilació molt àmplia de plataformes de micromecenatge a crowdacy.com.

EDUCACIÓ I CRIANÇA

En el món de l'educació sorgeixen projectes col·laboratius per cobrir estadis que no cobreix l'educació pública, i/o per oferir projectes pedagògics i de relació amb l'escola diferents. En aquest cas es fa especialment patent el debat sobre fins a quin punt la cerca d'articulacions col·lectives per satisfer necessitats **poden allunyar-nos de la defensa dels sistemes públics i universals** i crear espais endogàmics o elitistes. El repte seria que les iniciatives alternatives bolquin el seu bagatge pioner en la defensa i reforma dels sistemes públics, i de fet estan apareixent escoles públiques que han begut d'aquestes experiències (tinyurl.com/vanguardiaAltraEducacio).

El terme genèric **escoles lliures** és difícil d'afitar.

- La **Xarxa d'Educació Lliure** proporciona un mapa i directori d'iniciatives a Catalunya, i molta informació. educaciollliure.org

Els **grups de lactància** són diverses famílies que s'agrupen per obtenir suport mutu durant els mesos posteriors al part i el període de lactància. N'hi ha que són promoguts per les administracions.

- Xarxa catalana amb un cercador de grups: grups lactancia.org/es/grupos.
- I una d'àmbit estatal: fedalma.org/grupos.php.

Els **grups de criança** són famílies que s'agrupen per compartir altres aspectes de la criança: simplement temps de trobada entre els menuts, compartir dubtes i inquietuds, i fins a serveis i formacions.

- Un blog amb alguns dels que funcionen a Barcelona: corcrianzacompartidatablon.blogspot.com.es.

ENERGIA

A la secció Món en Moviment del número anterior hi podeu trobar més informació sobre les cooperatives (els clients en són socis) que produeixen i comercialitzen electricitat d'origen renovable –**somenergia.coop** (que acaba d'arribar a 10.000 socis), **goiener.com**, **zencer.es**, **facebook.com/enerpluscooperativa**–, i sobre diversos projectes col·laboratius per a la producció energètica renovable– **viuredelaire.cat**, **desobedienciasolar.com**, **tinyurl.com/OlasSolares**.

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ

El propi univers de les TICs està plagat d'iniciatives col·laboratives, i gairebé qualsevol àmbit que imaginem té una comunitat virtual funcionant. Alguns referents en el **camp del saber i la informació**:

- La comunitat virtual més nombrosa del món és la que hi ha entorn de Wikipedia. Podem contactar amb la comunitat catalana a **wikimedia.cat**.
- La principal xarxa global de nodes d'informació alternativa: **indymedia.org/es**.
- Una comunitat perquè altres comunitats puguin compartir: **comunes.org/es**, que desenvolupa eines web i recursos lliures per fomentar els Béns Comuns.

Pel que fa a la **producció col·laborativa**, és ben conegut el cas del programari lliure, però cada vegada sorgeixen més casos de xarxes que fan col·laborativament des d'un cotxe fins a un documental, passant per música, sèries o videojocs.

- Llistat de produccions col·laboratives de referència: **tinyurl.com/llistatProdColab**.

I en l'àmbit de **telefonía i internet**:

- **guifinet.net** és la xarxa de compartició de connexió inalàmbrica a internet més gran del món (22.000 membres a Catalunya i algunes comunitats veïnes), amb particulars i entitats en una xarxa oberta i lliure.
- Un cas que mostra l'expansió del consum col·laboratiu: **Giff Gaff** és una operadora de telefonía mòbil britànica en la qual els usuaris mateixos proporcionen el servei, i fan la labor comercial. El preu final de les tarifes és molt inferior a la mitjana. **giffgaff.com**

ALIMENTACIÓ, HIGIENE I ALTRES PRODUCTES BÀSICS

Les **cooperatives i grups de consum ecològic** són probablement el tipus d'iniciatives col·laboratives més conegut, i n'han fet en certa manera de punta de llança. N'hi ha que acullen tant productors com consumidors. Poden agrupar des de desenes d'unitats familiars fins a un miler.

- Webs amb directoris o mapes de localització de grups de consum: a Catalunya, **repera.wordpress.com**, **ecoconsum.org**. Al País Basc, **basherri.wordpress.com**. A Andalusia, **tinyurl.com/coopesAndalusia**.
- A tot l'Estat: **gruposdeconsumo.blogspot.com.es**.

Els **horts col·lectius** són un altre univers que s'ha estès molt darrerament, i que té molta relació amb la gestió de l'espai públic.

- Com muntar un hort urbà: **opcions.org/blog/com-muntar-uns-horts-urbans-col·lectius**.
- Mapa i informació sobre horts urbans a Barcelona i rodalies: **tinyurl.com/mapaHortsAreaBarcelona**. I a València: **facebook.com/red-dehuertosurbanosdevalencia**.
- Per trobar qui ens cedeixi un terreny per a l'hortet, si el cultiu és ecològic i la collita per a l'autoconsum o per compartir-la: **huertoscompartidos.com**.
- Una cooperativa de dones que ofereix horts en lloguer i formació ambiental a Madrid: **delatierracooperativa.com**.

CATÀLEGS I MISCEL·LÀNIA

- La **Cooperativa Integral Catalana** és un projecte col·lectiu que vol donar resposta a les necessitats de manera integral, és a dir en molt àmbits alhora (alimentació, feina, habitatge, educació, fins i tot salut...). **cooperativa.cat**
- Tenim tot un directori d'iniciatives de consum col·laboratiu a **consumcollaboratiu.com**.
- **ouishare.net** és una plataforma internacional per facilitar el desenvolupament de l'economia col·laborativa. A nivell local tenim aquesta de Girona: **noetconsumeixis.org**.
- Webs que faciliten la difusió i expansió de la cultura col·laborativa, amb directoris d'iniciatives: **tinyurl.com/webIPC**, **mecambio.net**, **colaborabora.org**, **mapunto.net**.
- Un projecte de mapeig de pràctiques: **tinyurl.com/cartografiatInnovacioSocial**.

Com ho fem?

Claus de bon funcionament per a grups

De manera col·laborativa amb diverses persones amb un bagatge ampli en diferents tipus d'iniciatives comunitàries, hem compilat elements clau a tenir en compte per a la bona marxa d'un procés col·lectiu. Per no "abraçar massa i estrènyer poc", ens hem centrat en grups amb "vida" fora de la xarxa. Per a comunitats purament virtuals possiblement caldria canviar o matisar alguns elements.

Sentit compartit Necessitem tenir uns objectius, reptes, missions, il·lusions... comunes i explícites. No tenen perquè ser moltes, ni totes... però sí alguna, que generi identitat comuna.

Necessitats personals i col·lectives Tenir una actitud de servei, que no servil, cap a les necessitats del col·lectiu, però sabent respectar les necessitats personals.

Satisfactor sinèrgic Si un projecte col·lectiu satisfà més d'una necessitat dels seus membres (no tenen perquè ser les mateixes per a tots), té més possibilitats de sostenir-se.

Confiança i assertivitat entre les persones, per no jutjar contínuament però també per rebre i fer crítiques. I, per tant, ser capaços d'avaluar incompliments col·lectius o individuals, i crear formes de resolució efectives.

Acceptar la diversitat Diversitat d'implícacions, de visions, d'il·lusions... però guardant un equilibri entre les expectatives i objectius comuns i el nivell d'afinitat i complementarietat real. Per exemple, si tenim poca comunicació i poca confiança però objectius ambiciosos, ens serà més

difícil funcionar sense normes clares i estrictes.

Marc de relació/funcionament explícit No en tots els casos és igual de necessari, però, en general, com menys concret i explícit sigui el marc (drets i deures, per exemple), més caldrà que entre els membres hi hagi coneixement mutu, comunicació, afinitat, complementarietat...

Sentit d'eficàcia Hem de ser capaços d'assolir objectius, i per descomptat de celebrar-los quan els aconseguim, no donar-ho per assumit.

Estratègia col·lectiva Ser capaços de generar certa estratègia i perspectiva col·lectivament, més que funcionar reaccionant a urgències.

Consciència de moments En els espais (no necessàriament físics) comuns, cuidar/diferenciar l'espai i el moment per a l'emoció, l'acció, la decisió o la celebració.

Lideratges sans No negar-los, ser conscients dels lideratges per tal que siguin potenciadors del grup i dels seus membres. Lideratges per temes, rotatius. Liderar per empoderar el grup...

Delegar Capacitat de delegació. No tothom ha de saber de tot, ni ho ha de fer tot, no tot ha de passar per l'assemblea... És útil fer servir comissions, grups de treball, responsables.

Assemblees viables i democràtiques Espais comuns de presa de decisions, avaluació i creació d'estratègia, que siguin democràtics i suficientment àgils i viables. Ordre del dia conegut prèviament, explícit, preparat. Rols distribuïts de facilitació, presa d'acta, control de temps, presa de paraules... El mal funcionament de les assemblees i reunions és un clàssic problema greu. Existeix tot un art de la facilitació d'assemblees, el podeu conèixer a facilitacion.org o a redasociativa.org/crac/2012/02/01/las-reuniones.

Sintonia entre voluntaris i professionals Als grups on hi hagi totes dues formes de participació s'han de tenir clares les tasques i els rols de cadascú, i crear espais per comunicar-se obertament sobre la complementarietat entre els dos estatus.

Canals de comunicació variats però adaptats al grup: no tot per correu electrònic si força gent el mira poc, no tot en assemblea si són massa llargues...

Inspiració externa Visitar/conèixer altres projectes col·lectius similars, i així poder prendre perspectiva per veure debilitats i fortaleces del nostre. Però sense afany comparatiu, perquè els contextos són molt diversos.

RECURSOS

Acaba de néixer **estArter**, un espai formatiu destinat precisament a facilitar la dinamització i la supervivència de projectes col·lectius. En el desenvolupament hi han participat l'Álvaro Porro, investigador del CRIC i redactor d'Opcions, i vuit entitats més. escoladeligop.com/2013/09/25/presentem-estarter

Fa anys i panys que em dura!

Evitem els deterioraments prematurs

MONTSE PEIRON, ISABEL ATELA

Aquest article és una recopilació de pràctiques per mantenir les coses en bon estat, moltes de les quals han sortit a diferents números al llarg la dotzena d'anys d'Opcions. Un parell de gotes d'aigua al cantell de la porta de sota la pica no fan res... Això és el que pensàvem abans de trobar-nos un dia la fòrmica esberlada i el conglomerat bufat. I no es pot reparar! Educar-nos en costums quotidians de manteniment ens estalvia disgustos i despeses, i ens garanteix una llar agradable per molts anys.

Sabem de més d'una família que no neteja mai gens ni mica els fogons de la cuina. Passen uns quants anys, i arriba un moment que estan terriblement colgats de greix; aleshores substitueixen tots els fogons i els marbres.

És un cas extrem. També tenim exemples a l'altre extrem: cambres de bany que després d'anys en ús sembla que encara no s'hagin estrenat. La diferència no ve només de netejar més sovint; en molts casos, ve **sobretot de petits detalls en els hàbits quotidians que incideixen sobre l'estat dels objectes**. És una incidència insignificant –de fet aparentment nul·la– durant un dia, però que **es manifesta com a molt significativa a força d'anys de repetició**. En aquest article podem veure fotos ben convincentes.

Sempre **es tracta d'evitar l'acció dels principals agents que malmeten els objectes**, que són els que tenim al requadre de la pàgina següent. Assimilant aquest requadre ja tenim una guia per al comportament en qualsevol cas.

ALA CUINA

Marbre, pica, fogons Cuinar amb l'extractor engegat o la finestra oberta ajuda que el vapor i el greix no es dipositin tant al voltant dels fogons.

Si tenim greix enganxat als fogons o al forn, podem deixar-hi **bicarbonat humit** tota la nit, i l'endemà retirar-lo amb cura que no ratlli.

Eixuguem bé tot l'entorn de la pica després de rentar els plats.

Abans d'eixugar els fogons i marbre amb la camussa, traquem-ne el greix amb un fregall ensabonat. Així la camussa durarà més i eixugarà estant ben neta.

Tinguem **junttes impermeables a la pica** (per exemple amb silicona).

Reparem les junttes del marbre amb les rajoles quan saltin; a les ferreteries podem trobar productes per fer-ho.

Petits electrodomèstics El millor lloc on guardar-los és **a dintre un armari**. Si en tenim algun habitualment a sobre el marbre (per exemple la torradora), tinguem-lo **sempre cobert amb una funda**. Per exemple, podem tapar-lo amb la capsa on el vam comprar, folrant-la perquè sigui més resistent i faci més bonic (vegeu la foto).

A sota d'aquesta capsa hi ha una torradora. Està folrada amb diverses capes de retalls de diari, enganxats amb cola blanca

Estris de fusta Després de rentar-los eixuguem-los bé, o deixem-los eixugant-se de manera **que l'aigua que s'escorre no quedi acumulada a la base**; per exemple els podem posar en un escurador de plats en lloc de sobre el marbre. Els coberts amb mànec de fusta, deixem-los eixugant-se de cap per avall.

Tenir cura de les nostres coses és donar valor als objectes i al servei que ens fan, és dedicar estima a habitar un entorn agradable... És cuidar-nos a nosaltres mateixos

QUÈ ESPATLLA O FA DESLLUIR ELS OBJECTES

El sol: descoloreix i resseca. Pot arribar a deformar papers i a esberlar fustes.

L'aigua: esberla fustes massisses i en bufa de conglomerades, i rovella el ferro.

La humitat: propicia que es facin fongs, que poden deixar un rastre que ja no marxarà.

La pols i brutícia acumulada en general.

El fregament, els cops, les tensions: ratllen, trenquen, escantonen, debiliten juntes.

La mala qualitat dels materials: n'hi ha que es trenquen a la mínima.

Estris de metall

- Per evitar ratllar-los i que després s'hi enganxi el menjar, remenem el que estem cuinant **amb coberts de fusta**.
- Netegem-los, per dintre i per fora, amb **un fregall que no rasqui** (i també la pica, si és d'acer inoxidable). Si hi ha menjar enganxat podem **deixar-lo en remull** tantes hores o dies com calgui. Les paelles amb menjar greixós les podem posar al foc amb aigua i després freguem amb una esponja o raspall suau. És bo que hi quedi una patina de greix, així enganxaran menys el pròxim cop.
- Posar els utensilis de ferro un moment al foc després d'eixugar-los, **perquè no hi quedi gens d'humitat**, i després untar-los amb una mica d'oli (podem tenir un drapet ja destinat a fer això).
- No colpejar **la fulla ni la punta dels ganivets** amb res que sigui més dur.
- Per tal de protegir **els revestiments de les paelles**, guardem-les penjades, o posem un cartonet entre una i l'altra si les tenim apilades.

Cristalleria

- Si la rentem a màquina cal que el vidre sigui **apte per a rentaplats** (demanem-ho en comprar-la), altrament anirà perdent transparència.
- Amb un fregall que rasqui, el vidre també es va ratllant.

Estris de ceràmica

- Agafem i deixem els plats, bols, soperes, cassoles i olles de terrissa... **amb cura, sense batzegades**.
- No els sotmetem a **canvis bruscos de temperatura**.

Mobles

- **No estirem cap avall les portes** dels armaris, perquè les frontisses es van afluint.
- Eixuguem els esquixos dels **cantells de la fòrmica**, perquè les juntes no s'esberlin i la fusta

conglomerada no es bufi (això ja no es podria reparar).

- No posem les cassoles o **estrís calents directament a sobre** de fòrmica, marbre o roba.

EL BANY I EL SAFAREIG

És important **ventilar-los bé**.

Eixuguem les aixetes, rajoles i mampares després de dutxar-nos, perquè no s'hi vagi acumulant calç. Podem tenir al bany una camussa ja destinada a fer això.

També, **deixem la cortina estesa** de manera que la part inferior no toqui amb res, per tal que s'eixugui bé i no s'hi facin fongs. Per exemple, agafant-la al posaesponges amb una agulla d'estendre.

Netegem els lavabos i sanitaris **amb un fregall que no rasqui**.

Deixem esteses les tovalloles molles.

No esperem a reparar les **juntes de la banyera o el marbre amb les rajoles** quan saltin.

LES ESTANCES

Les finestres i portes exteriors de fusta **s'han d'envernissar o pintar regularment** (cada any o dos), idealment amb productes naturals, com ara oli de llinosa (les pintures sintètiques salten amb el temps). Que no deixin passar gens d'aigua quan plou.

Posem **persianes i/o cortines que protegeixin l'interior del sol**; aquesta és una de les mesures clau. Les cortines convé que siguin d'un color clar o sofertes, que no els afecti el descoloriment del sol.

A sobre els radiadors va bé posar-hi un presstatget, per tal que l'escalfor no vagi enfosquant la pintura de la paret.

Si el terra és de parquet o de qualsevol material que es ratlli, **posem tapetes protectores** a les potes dels mobles.

No passem les mans per les parets, no ens hi repengem. Tinguem capçalera al llit.

Quan pintem les parets, protegim ben bé tots els elements que no s'han de pintar (a més de no malmetre'ls, pintarem molt més de gust). Si ens sobra pintura, guardem-la en un pot que quedi tancat ben estanc.

ELS MOBLES

No arrosseguem els mobles (alcem-los per moure'ls), **no seguem a les cadires sobre dues potes**, ni caient-hi de cop.

Si mai un moble comença a ballar **reparem-lo de seguida**, abans que la reparació sigui més difícil o impossible.

Si tenim gerros a sobre un moble de fusta o de vidre, posem **un tapet protector** a sota.

No posem a sobre **un prestatge** més pes del que pot aguantar.

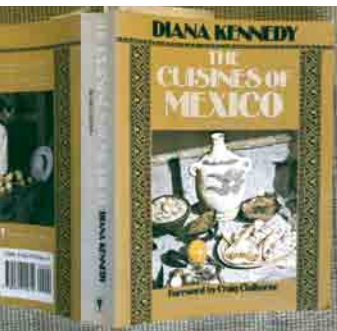
Abans de passar quatre anys rebent el sol, el lloc d'aquest llibre era del mateix color que la coberta

Posar persianes i/o cortines que protegeixin del sol l'interior de la llar és una de les mesures clau

Aquests dos ganivets es van estrenar fa onze anys. El de l'esquerra es va deixar eixugar sempre de cap per avall, el de la dreta de cap per amunt

Així va quedar un parquet després d'anys de no tenir cura de tancar la porta del balcó quan plovia

Airegem **els armaris de la roba** de tant en tant, tinguem-hi sistemes contra les arnes.

Girem el matalàs de tant en tant, no ens hi posem dempeus, posem-hi un protector si hi ha risc de mullar-lo.

Per protegir la fusta i revitalitzar-la, freguem els mobles amb un drap flonjo mullat amb oli i vinagre o llimona.

ELS LLIBRES

Tinguem-los a les llibreries **ben verticals**, mai apilats (els de sota rebrien massa pes). Millor si la llibreria té portes de vidre, s'hi posarà menys pols.

Mentre els llegim, traguem la sobrecobera si n'hi ha, i folrem els de tapa tova amb un plàstic gruixut. En dur-los al bolso o motxilla, protegim-los amb un plàstic o roba.

No els obrim del tot i no fem servir punts de llibre gruixuts, podrien fer **desenquadrar** el llibre.

L'ORDINADOR I LA IMPRESSORA

No muguem el disc extern mentre el fem servir. Si ens l'enduem, protegim-lo dels cops.

Si tenim molta **polseguera** a casa (per exemple si fem obres), tapem els aparells perquè no hi entri massa pols. Si de sobte l'ordinador es queda clavat pot ser només perquè té pols a dintre; el desemdolem, l'obrim i traiem la pols amb una aspiradora o compressor (millor), amb l'ajut d'un pinzell si cal.

No cobrim les **sortides de ventilació**. Que no hi toqui el sol.

De tant en tant fem un **manteniment del programari** perquè l'ordinador no s'alenteixi i sembli que està obsolet. Tenim força indicacions a la secció *Eines* del nostre número 38.

Netegem periòdicament **els capçals de la impressora**, i fem-la servir almenys un cop cada setmana o dues perquè els injectors no s'obturin.

Guardem els cartutxos de tinta en bosses hermètiques de plàstic, o en un lloc no humit.

LES PILES

No les deixem estona al sol, o a dintre el cotxe a l'estiu.

Si els contactes estan bruts, netegem-los amb un drap ben eixut o amb goma d'esborrar.

Després de l'ús s'escalfen, **deixem-les refredar** abans de recarregar-les, i també després de carregar i abans d'usar-les. Desendollem el carregador després d'usar-lo.

Traguem-les de l'aparell si no el farem servir durant temps. Guardem-les en un lloc sec i fresc (però no amb fred extrem), i que no toquin elements metàl·lics.

A L'EXTERIOR

Recollim les joguines, mobles no resistents, mànegues... mentre no els fem servir.

Si a l'hivern deixem a fora un moble de fusta, encara que sigui tropical, **tapem-lo amb una lona resistent**, o envernissim-lo anualment.

Si som en un lloc de molt fred, a l'hivern deixem les aixetes del jardí una miqueta de res obertes per tal **que en surti un rajolinet d'aigua** i no es glaci (el gel podria esbotzar les canonades).

MISCEL·LÀNIA

Per tal **que les claus no facin malbé** butxaques o altres objectes, portem-les dintre un clauer.

Al número 40 hi tenim moltes indicacions per **allargar la vida de la roba**.

Fem el **manteniment anual** de tot el que en necessita (cotxe, gas, tallagespa...).

Si l'aigua de xarxa té gaire calç, **posar un descalcificador** a casa, o al bloc de pisos, pot ajudar molt a allargar la vida dels electrodomèstics, els acumuladors d'aigua calenta i les canonades. ■

TENIR GANES DE NO TENIR MANDRA

Ens pot fer mandra parlar atenció a detalls en els hàbits perquè les coses no es deteriorin massa de pressa. **Algunes motivacions** que poden convertir la mandra en ganes:

- Si mantenim les coses en bon estat, les canviarem o renovarem **quan ens vingui de gust**, no per obligació.
- Les podrem compartir amb generacions posteriors, i això **pot fer il·lusió**.
- Si ens en volem desfer seran **ben acceptades** als circuits de segona mà.
- Estalviarem molts **recursos naturals**, i diners.
- Si se'ns ha fet malbé alguna cosa estimada per no haver-la cuidat, **ens sabrà greu**.
- Alguns desperfectes poden comportar una **despesa important** quan ja sigui imprescindible reparar-los.

- Tenir cura de les nostres coses és donar valor als objectes, a tota la seva producció i al servei que ens fan, és dedicar estima a habitar un entorn agradable... És cultivar l'estar bé i bandejar la desídia, **és cuidar-nos a nosaltres mateixos**.

Podem **prendre'ns l'adoptar els nous hàbits com un joc**. Ens podem mentalitzar que durant per exemple quinze dies "sofrirem la mania obsessiva" de parlar la màxima atenció a tractar bé totes les coses de casa, amonestant-nos entre la família quan fem alguna "fallada", o podem jugar inclús a posar-nos nota. Després d'aquest període "malaltís", potser algunes de les pràctiques **s'hauran convertit en costums que no ens costarà gens de mantenir**, al contrari: **estarem cofois de tenir-los i dels beneficis que ens aporten**.

Assegurances
per a l'economia
social i solidària

Valors i preus cooperatius

www.arccoop.coop

ASSEGURANCES ÈTIQUES I SOLIDÀRIES

GERMINANDO

PER UN CULTIU
CRÍTIC I TRANSFORMADOR

Botiga, instal·lacions, assessorament i formació
EN AGRICULTURA I JARDINERIA ECOLÒGICA.

germinando.es MERCADO DE SAN FERNANDO (Madrid)
BOTIGA ONLINE

★ CERVESA DEL ★
MONTSENY
ARTESANA

www.facebook.com/cervesamontseny **www.cervesamontseny.cat**

Educació.
Desenvolupament d'organitzacions.
Creativitat i teatre.
Creixement personal i teràpia.

www.filalagulla.org

**Una
economia al servei
de les persones**

**II Fira
d'Economia
Solidària
de Catalunya**

**26 i 27
d'octubre de 2013**
Recinte Fabra i Coats
(Barcelona)

+info:
■ **firaesc.org**
■ **xes.cat**

xes organitza
Xarxa d'Economia
Solidària de Catalunya